

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Centrální banka a peníze
Central Bank and Money

Student: Iveta Polášková
Vedoucí bakalářské práce: Ing. Lenka Janíčková

Ostrava 2013

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra národohospodářská

Zadání bakalářské práce

Student: **Iveta Polášková**
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202R027 Národní hospodářství
Téma: **Centrální banka a peníze**
Central Bank and Money

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Teoretická východiska monetární politiky
 3. Česká národní banka a emise peněz
 4. Vybraná centrální banka a emise peněz
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

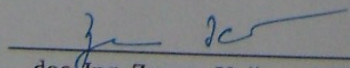
- BLINDER, Alan S. *Central Banking in Theory and Practice*. Cambridge: MIT Press, 1998. ISBN 0-262-2439-X.
- CECCHETTI, Stephen G. and Kermit L. SCHOENHOLTZ. *Money, Banking and Financial Markets*. New York: McGraw-Hill Irwin, 2011. ISBN 978-0-07-122068-2.
- KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. Praha: Česká národní banka, 2008. ISBN 978-80-87225-06-6.
- POLOUČEK, Stanislav a kol. *Bankovníctví*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-462-7.
- REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7.

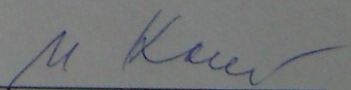
Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Lenka Janíčková**

Datum zadání: 23.11.2012
Datum odevzdání: 10.05.2013

doc. Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím pramenů a literatury uvedené v bibliografii.

V Ostravě dne 2.5.2013

Podpis ...Iveta Pohorská.....

Poděkování

Touto cestou chci poděkovat Ing. Lence Janíčkové za její cenné rady a odborné vedení, kterými přispěla k zpracování této bakalářské práce. Zároveň chci poděkovat své rodině za podporu a rady, kterými mě zahrnují v době mého studia.

Obsah

1 Úvod	5
2 Teoretická východiska monetární politiky	7
2.1 Vznik a vývoj centrálních bank	7
2.2 Funkce centrálních bank	9
2.2.1 Měnová politika.....	9
2.2.2 Další funkce centrálních bank	11
2.3 Peníze a jejich emise.....	13
2.3.1 Měnové agregáty	15
2.3.2 Vývoj oběhu peněz a jejich emise.....	17
2.3.3 Současnost emise a oběhu peněz.....	18
2.4 Dílčí shrnutí	20
3 Česká národní banka a emise peněz	22
3.1 Historie centrální banky na českém území	22
3.2 Česká národní banka.....	25
3.2.1 Měnová politika České národní banky.....	28
3.2.2 Další funkce České národní banky.....	31
3.3 Emise peněz na českém území.....	34
3.3.1 Vývoj oběhu peněz na českém území	37
3.3.2 Současnost emise peněz v České republice.....	39
3.3.3 Padělání českých peněz	41
3.4 Dílčí shrnutí	43
4 Vybraná centrální banka a emise peněz	46
4.1 Národní banka Slovenska	46
4.1.1 Měnová politika a dohled nad finančním trhem Národní banky Slovenska	47
4.1.2 Emisní činnost Národní banky Slovenska.....	50
4.2 Emise peněz ve Slovenské republice	51
4.2.1 Vývoj oběhu peněz ve Slovenské republice	52
4.2.2 Padělání slovenských a eurových peněz	54
4.3 Komparace emisní činnosti vybraných centrálních bank	57
4.3.1 Srovnání vývoje měnového agregátu M0 České a Slovenské republiky	57

4.3.2 Srovnání vývoje zadržovaných padělaných a pozměněných peněz v České a Slovenské republice.....	58
4.4 Dílčí shrnutí	59
5 Závěr.....	62
Seznam použité literatury	65

1 Úvod

Tato bakalářská práce bude zaměřena na centrální banky, jako vrcholné představitele monetární politiky a na jejich základní charakteristiku, kterou je emise hotovostních peněz. Jedním z důvodů vzniku centrálních bank byla právě centralizace emise peněz, aby emisní systém nebyl tak značně roztržštěn. V současnosti jsou centrální banky definovány jako instituce s emisním monopolem na hotovostní peníze, to znamená výsadní právo na emisi bankovek a mincí. S emisí peněz je spojena měnová politika každé centrální banky, která reguluje množství peněz v oběhu. Změnami tohoto množství se ovlivňuje vývoj cenové hladiny a úrokové míry a dochází také k podpoře ekonomické aktivity a zaměstnanosti. Díky rozvoji bezhotovostních peněz sice v dnešní době klesá podíl hotovostních peněz na celkovém množství oběživa, ale přesto množství hotovostních peněz v oběhu roste. To je dáno tím, že dnes již nedochází k přímé emisi peněz, protože peníze se tisknou jako bezhotovostní a až poté se přeměňují na peníze hotovostní.

Cílem závěrečné práce je prozkoumat, jak funguje emisní činnost ve vybraných centrálních bankách a to v centrální bance České republiky v České národní bance a v centrální bance Slovenské republiky v Národní bance Slovenska.

V bakalářské práci bude použita srovnávací metoda a to komparace emisní činnosti vybraných centrálních bank. Srovnávací metoda patří mezi základní metody vědeckých prací a dochází při ní k porovnání výsledků a k vyvození závěrů z nich.

Bakalářská práce je rozdělena do tří částí a to do části základní deskripce teoretických východisek monetární politiky, České národní banky a emise peněz a vybrané centrální banky a emise peněz.

První část práce bude orientována na definici centrálních bank od jejich vzniku v 17. století až po současnost a jejich emisní činnost, kterou vykonávají v oblasti hotovostních peněz na základě monopolu. V rámci prvního úseku bude nastíněn vznik a vývoj centrálních bank, dále budou popsány jejich funkce, které v ekonomice plní a to prováděná měnová politika, základní operace s hotovostními penězi, výkon devizové činnosti, či bankovní regulace a dohled. V první části budou také představeny peníze a jejich emise, jelikož je to hlavní charakteristika centrálních bank. Budou objasněny funkce a formy peněz, dále budou vysvětleny měnové agregáty, které jsou souhrnem peněžních prostředků podle stupňů likvidity, a vývoj oběhu peněz a jejich emise. Ten je z historického hlediska velmi dlouhý a sahá až tisíce let před náš letopočet. Na závěr

prvního úseku bude nastíněna současnost emise a oběhu peněz a problém falšování peněz, který je úzce spojen s oběhem peněz.

Druhá část práce bude naplněna uvedením České národní banky jako vykonavatele monetární politiky v České republice a její emisní činností, kterou provádí na českém území. Bude zde charakterizována historie centrálního bankovníctví na našem území, které sahá až do 19. století. V druhém úseku budou objasněny činnosti České národní banky, které v české ekonomice vykonává, jako je měnová politika, regulace a dohled bank, či emisní činnost. V rámci emise peněz bude věnován prostor popisu vývoje emise a oběhu peněz na našem území. Bude představena současnost emise peněz v České republice od roku 1993 po současnost, využívané měnové agregáty v české ekonomice a problém dnešní doby, kterým je padělání a pozměňování bankovek a mincí. Na závěr druhé části bude srovnán oběh bankovek a mincí s falešnými penězi objevenými v českém peněžním oběhu v letech 1993–2012.

Třetí část práce bude patřit vybrané centrální bance, kterou bude Národní banka Slovenska a to jako nositel monetární politiky ve Slovenské republice a funkci hlavního emitenta peněz v zemi. Budou popsány její funkce, které v ekonomice plní, jsou jimi měnová politika, kterou od roku 2009 vykonává na základě společné měnové politiky eurozóny, dále dohled a regulace bank a emise peněz. V třetím úseku bude také nastíněna emise bankovek a mincí ve Slovenské republice od roku 1993 po současnost, vývoj oběživa a měnových agregátů a problém falšování slovenských a eurových peněz na slovenském území. Bude zde i porovnán oběh peněz s padělky bankovek a mincí zachycených na tomto území. Na závěr třetí části budou srovnány emisní činnosti vybraných centrálních bank, kterými jsou Česká národní banka a Národní banka Slovenska.

2 Teoretická východiska monetární politiky

Základní charakteristikou centrálních bank je emise hotovostních peněz, která spadá pod makroekonomickou funkci centrálních bank, a proto právě penězům bude věnována část této kapitoly, kde bude představena jejich forma a funkce, vývoj jejich emise a oběhu z historického hlediska až po současnost a právě emisní činnost centrální banky, tedy emise hotovostních peněz. Náplní této kapitoly budou také centrální banky, které jsou zpravidla hlavním emitentem hotovostních peněz v ekonomice. Jejich definiční znaky, kterými jsou kupříkladu emisní monopol, nebo výkon měnové politiky, náplň činnosti a funkce, které v ekonomice plní, například základní operace s hotovostními penězi, prováděná měnová politika, či bankovní dohled a regulace.

2.1 Vznik a vývoj centrálních bank

Centrální banky nejsou oproti obchodním bankám nijak staré instituce. Jak uvádí Revenda (2010), první centrální banky se v historii objevují až v 17. století, kdy vznikly dvě centrální banky a to v roce 1668 Švédská říšská banka (Sveriges Riksbank) a v roce 1694 Bank of England. V Revendovi (2011) je dále uvedeno, že oproti tomu první obchodní banky vznikaly již ve 12. století na území, které spadá pod dnešní Itálii. Zpočátku sloužily centrální banky jako banky pro panovníkovu či vládní potřebu k úvěrování státní pokladny. To však zpravidla znamenalo rychlý růst množství peněz v oběhu a měnové problémy, které vedly k rozvratům státních financí. Proto se začaly omezovat možnosti vlády či panovníků půjčovat si od centrálních bank, až do dnešní podoby centrálních bank nezávislých na rozhodnutích vlády. Centrální banky ale získávaly tuto nezávislost až od poloviny 19. století, v některých zemích dokonce až po 2. světové válce a některé země nemají centrální banku vůbec.

Dalším důvodem pro vznik centrálních bank, který uvádí Revenda (2011), byla centralizace emise peněz. Zpočátku mohlo emitovat peníze více bank na určitém území, tím byl však emisní systém značně roztržštěný a bylo ho třeba sjednotit právě přidělením výsadního práva emise bankovek jen jedné instituci, buď přeměnou některé ze soukromých bank na centrální banku (případ Švédska), přidělením výsadního práva emise obchodní bance (například v Itálii) anebo založením úplně nové instituce, která se stala centrální bankou, jako tomu bylo ve Velké Británii či na území samostatného Československa.

Ve vývoji centrálních bank lze nalézt mnohé rozdíly. Revenda (2011) říká, že obvykle působí v zemi jen jedna centrální banka, ale i zde existují výjimky. První

výjimkou je, že centrální banka neexistuje a měnovou politiku provádí jiná centrální banka na základě dohody, příkladem může být Lucembursko, než vstoupilo do Evropské měnové unie, nebo dále Andorra, či Vatikán. Druhým případem je měnová unie, kdy měnovou politiku provádí jedna společná centrální banka a národní banky provádějí jen regulaci a dohled bank, příkladem může být Evropská centrální banka. Třetí možností je měnový výbor, kdy centrální banka země stanoví jen pravidla směny zahraniční měny za domácí, země je tak výrazně závislá na zahraniční centrální bance, na kterou je navázána. Čtvrtým způsobem je dolarizace, kdy je v zemi zákonným platidlem zahraniční měna. I přes to může souběžně obíhat i domácí měna s fixním kurzem k této zahraniční měně a centrální banka má tak značná omezení v měnové oblasti, dolarizace probíhá v Ekvádoru, Panamě nebo Lichtenštejnsku. Pátou možností je větší počet centrálních bank na daném území, které jsou v současnosti již pouze institucionální výjimkou, jako je tomu ve Spojených státech amerických. Ve většině případů tyto banky postupují jednotně a rozhodující pravomoci má Výbor guvernérů, což je strategické ústředí centrálního bankovníctví, ve kterém je sedm členů jmenovaných prezidentem. Další rozdíly lze nalézt ve stupni samostatnosti v měnové politice, který může být vysoký, to znamená, že centrální banka je velmi nezávislou institucí a není nijak vázaná rozhodnutími vlády, střední a nízký stupeň samostatnosti, kdy centrální banka je korigována vládou v menší či větší míře. Rozdíly jsou také mezi hlavními cíli měnové politiky centrálních bank, kterými jsou buď cenová stabilita, nebo cenová stabilita doprovázena stabilitou měnového kurzu, anebo cenová stabilita, ekonomický růst a jiné makroekonomické cíle. Odlišnosti jsou taktéž v podílu na bankovním dohledu, a to buď dominantní, střední nebo nízký podíl dohledu nad bankovním sektorem v zemi. Centrální banky se dále liší formou vlastnictví. Mohou být ve stoprocentním vlastnictví státu, akciovými společnostmi, kdy stát drží padesát a více procent akcií, nebo naopak méně jak padesát procent anebo mohou mít společný kapitál členských zemí, jako tomu je v Evropské centrální bance. Rovněž mezi rozdíly patří odlišné organizační struktury centrálních bank. Během vývoje centrálních bank docházelo i k definování postavení centrálních bank v tržním hospodářství a jejich základních zásad činností. Prvním, kdo tyto zásady definoval, byl Montagu Collet Norman, Baron of St. Clere, guvernér Bank of England v letech 1920–1944. Tyto zásady uvádí ve své knize Revenda (2011), patří mezi ně například to, že centrální banky by neměly konkurovat obchodním bankám v jejich obchodní činnosti a investičních aktivitách, měly by být nezávislou institucí, ale také by měly provádět operace pro vládu, měly by být bankou

pro domácí obchodní banky a další. Tyto zásady se uplatňují ve funkcích centrálních bank i v dnešní době.

V současnosti jsou centrální banky definovány jako instituce s emisním monopolem na hotovostní peníze. To znamená výsadní právo na emisi bankovek, případně mincí na území daného státu. Jsou to instituce provádějící měnovou politiku, tedy regulaci množství peněz v ekonomice s cílem podporovat cenovou stabilitu a regulující bankovní systém v zemi, a to stanovením základních pravidel a povinností činností bank v dané zemi, jak je uvedeno v Revendovi (2011).

2.2 Funkce centrálních bank

Centrální banky vyspělých zemí se liší, ale i přesto mají obdobnou náplň činnosti a plní tedy velmi podobné funkce. Jak uvádí Revenda (2011), lze je shrnout do dvou široce pojatých základních úloh, a to do funkce makroekonomické, což jsou základní operace s hotovostními penězi, provádění měnové politiky a operace s devizovými prostředky, a do mikroekonomické, pod kterou patří regulace a dohled na bankovní sektor v zemi, plnění úlohy banky bank a samozřejmě banky státu neboli vlády. Hlavním cílem makroekonomické funkce je stabilní měnový vývoj, u mikroekonomické jsou hlavními cíli bezpečnost, efektivnost, spolehlivost a důvěryhodnost bankovního systému v zemi. V obou oblastech je postavení centrálních bank v tržní a vyspělé ekonomice nezastupitelné. Veškeré činnosti jsou navzájem provázány a jsou hlavním důvodem, proč v současnosti centrální banky existují. Na základě zákona mají centrální banky v některých oblastech dominantní až monopolní postavení. Revenda (2010) uvádí, že například v měnové politice nemají centrální banky převažující postavení, neboť měnová politika je prováděna především prostřednictvím tržních nástrojů, nikoli administrativně. Ale naopak v oblasti emise peněz již centrální banky monopol mají, ten se však vztahuje jen na hotovostní peníze, u bezhotovostních peněz je centrální banka jen jedním z emitentů.

Tyto funkce centrálních bank, které budou dále popsány, dělí Revenda (2011) na měnovou politiku, devizovou činnost, regulaci a dohled bank, činnost banky bank a banky státu, emisní činnost a další funkce, kterými jsou například reprezentace státu či pořádání odborných a vědeckých konferencí.

2.2.1 Měnová politika

Provádění měnové politiky je nejdůležitější činností centrálních bank. Jak uvádí Urban (2011), měnová politika prováděná centrální bankou je spolu s fiskální politikou

vlády hlavní součástí makroekonomické politiky státu. Hlavním cílem měnové politiky je především udržení stability cenové hladiny, toho je dosaženo zprostředkujícími cíli, kterými jsou regulace množství peněz v oběhu nebo úrokovou mírou. Revenda (2011) uvádí, že centrální banky však nemají množství peněz v ekonomice zdaleka pod kontrolou. Vývoj tohoto množství se snaží ovlivňovat měnovými nebo úvěrovými agregáty a pomocí výše úrokových sazeb. Podle Cecchettiho a Schoenholtze (2011) většina centrálních bank provádí činnosti v rámci monetární politiky tak, aby vedly k dosažení a udržení cíle stability cenové hladiny a to pomocí emise peněz. Znamená to, že centrální banka tak kontroluje dosažitelnost peněz a také důvěru v ekonomiku země. Ve vyspělých zemích pak centrální banky provádějí měnovou politiku na mezibankovním trhu a rozhodují tak o nástrojích, postupech a cílech.

Podle Jurečky a kol. (2010) jsou nástroje monetární politiky členěny na přímé (administrativní) a na nepřímé (tržní). Přímými nástroji jsou například stanovení limitů úvěrů, tedy úvěrových stropů nebo stanovení limitů úrokových sazeb. Ty jsou ale v tržních ekonomikách využívány co nejméně, protože nejsou vytvářeny tržními silami a jsou převážně adresné a selektivní. Mnohem častěji jsou proto využívány nástroje nepřímé, které působí plošně na všechny subjekty v ekonomice. Urban (2011) uvádí, že k zvýšení nebo snížení množství peněz v oběhu je v rámci měnové politiky využíváno tří nástrojů – operace na volném trhu, změny diskontních sazeb a úprava požadavků na povinné minimální rezervy bank.

Operace na volném trhu jsou podle Urbana (2011) nejčastějším nástrojem, který je k ovlivňování peněžní zásoby využíván. V rámci tohoto nástroje dochází k prodeji nebo nákupu finančních aktiv – státních cenných papírů – centrální bankou od bank a dalších institucí. Při nákupu státních cenných papírů zvyšuje centrální banka množství peněz v oběhu a provádí tím expanzivní monetární politiku. Prodejem státních cenných papírů centrální banka množství peněz v oběhu snižuje a je to považováno za restriktivní monetární politiku. Tento typ operací Kliková a Kotlán (2006) nazývají přímé operace na volném trhu. Nejčastěji však centrální banky využívají repoooperace na volném trhu. V rámci těchto operací dochází k převodu určitého objemu cenných papírů od centrální banky k bankám obchodním, stáhne tak z oběhu peníze a provede tím restriktivní měnovou politiku a zaváže se peněžní prostředky po čase zpět zaplatit i s úroky. Naopak k provádění expanzivní měnové politiky využívá centrální banka reverzní repoooperace a získá tak od obchodních bank cenné papíry, za které jim poskytne úvěr.

Diskontní úvěry, které v sobě zahrnují úvěry, které centrální banka poskytuje obchodním bankám a sazby z těchto úvěrů. Podle Urbana (2011) diskontními sazbami určuje centrální banka podmínky, za kterých si obchodní banky mohou vypůjčit peněžní prostředky nebo si peněžní prostředky u centrální banky uložit. Změny těchto sazeb jsou nejviditelnější součástí měnově politických nástrojů a centrální banky zpravidla využívají více úrokových sazeb. Kliková a Kotlán (2006) rozděluje úvěry a jejich úrokové sazby do tří typů. První z nich je diskontní úvěr, kdy jde o běžný úvěr centrální banky, který poskytuje bance obchodní. Tento úvěr je úročen diskontní sazbou a tato sazba je nejnižším úrokem v ekonomice. Druhým úvěrem je úvěr reeskontní. Ten je poskytnut centrální bankou bance obchodní ve výši hodnoty odkoupených eskontovaných směnek, které jsou sniženy o úrok, který udává reeskontní sazba. Posledním úvěrem je lombardní úvěr, který je poskytován centrální bankou bankám s mimořádnými problémy s likviditou a musí být proti němu zastavené cenné papíry. Jejich úrokem je sazba lombardní a to je zpravidla nejvyšší úrok v ekonomice.

Změna povinných minimálních rezerv je podle Klikové a Kotlána (2006) využívána spíše pro stabilizaci bankovního sektoru než pro regulaci peněžní zásoby. Míra povinných minimálních rezerv stanovuje procento z vkladů, které si nebankovní subjekty uložily u obchodních bank, a ty jsou pak povinny toto procento z vkladů uložit u centrální banky a to většinou bezúročně. Urban (2011) uvádí, že pokud se míra povinných minimálních rezerv zvýší, dojde ke snížení množství peněz v oběhu a centrální banka tak provede restriktivní monetární politiku. Pokud však míru povinných minimálních rezerv sníží, provádí centrální banka expanzivní politiku a zvyšuje tak množství peněz v oběhu.

2.2.2 Další funkce centrálních bank

Mezi další činnosti centrálních bank, které patří k jejich základním definičním charakteristikám a které uvádí Revenda (2011), se řadí devizová činnost, regulace a dohled bank, funkce banky bank a banky státu a emisní činnost centrální banky. Centrální banky se dále angažují v dalších oblastech, jako je například informování veřejnosti nebo reprezentace státu.

a) Devizová činnost

Kliková a Kotlán (2006) zahrnují pod devizovou činnost především držbu devizových rezerv a operace s nimi na devizovém trhu, zahraniční úvěry a devizovou regulaci. Revenda (2011) uvádí, že devizové rezervy jsou vytvářeny centrální bankou z vkladů státu v zahraničních měnách, prodejem cenných papírů centrální banky a státu

v zahraničí a přijímání úvěrů od zahraničních subjektů. Operace s devizovými rezervami mají čtyři základní motivy. Jsou jimi udržování hodnot těchto rezerv a zajišťování jejich výnosnosti, zabezpečení devizové likvidity dané země a ovlivnění vývoje měnového kurzu domácí měny pomocí nákupů nebo prodejů domácí měny za zahraniční měny. V rámci této činnosti mohou být také stanovena pravidla směnitelnosti domácí měny, v současnosti jsou měny ve většině vyspělých zemí volně směnitelné.

b) Regulace a dohled bank

Regulace a dohled na fungování bankovního systému pod sebou podle Klikové a Kotlána (2006) nese zachování stability a likvidity bankovního sektoru v zemi. Revenda (2011) uvádí, že regulace obchodních bank znamená stanovení a prosazení pravidel činností bank, právě centrální bankou. Spolu s měnovou politikou je tato činnost zařazována mezi nejdůležitější činnosti centrálních bank působících v tržních ekonomikách. V dvoustupňovém bankovním systému to znamená regulace činnosti druhého stupně prvním, tedy regulace obchodních a dalších bank centrální bankou. Dohled pak znamená kontrolu dodržování stanovených pravidel a také stanovení sankcí při případném neplnění těchto pravidel. Podle Jílka (2004) je hlavním úkolem dohledu bank centrální bankou omezit podvody v bankách a tunelování bank osobami, které stojí v jejich vedení a vlastníků bank. Jde o to zabránit bankrotům bank a ochránit tak klienty a jejich vklady. Revenda (2011) do činností regulace zahrnuje stanovení podmínek vstupu do bankovníctví, základních povinností bank, povinných pojištění vkladů v bankách a věřitele poslední instance. Dohled bank pak může být prováděn buď na dálku, který prověřuje bankovní a statistické výkazy bank, nebo prováděn na místě, tedy permanentní dohled, nebo nucená správa u problémových bank.

c) Banka bank

Podle Revendy (2011) jsou centrální banky pro ostatní banky v zemi bankéři. Centrální banky přijímají od bank vklady, a to v podobě povinných úložek, které jsou nejčastěji stanoveny procentní sazbou, a dobrovolných úložek, pod které bývají zahrnuty rezervy pro mezibankovní zúčtování, pojistné rezervy, provozní hotovostní rezervy a další dobrovolné rezervy. Úložky jsou zpravidla přijímány v domácí měně, v některých zemích i v zahraničních měnách. Dalšími činnostmi v rámci této funkce jsou poskytování úvěrů centrální bankou ostatním bankám, provádění s bankami operace s cennými papíry, vedení účtů bankám a provádění zúčtování mezi nimi.

d) Banka státu

Centrální banka podle Klikové a Kotlána (2006) vede účty a provádí některé operace pro vládu a jiné centrální orgány. Jílek (2004) uvádí, že hlavním účtem, který centrální banka obvykle pro stát vede, je běžný účet státního rozpočtu. Revenda (2011) uvádí, že v zemích, kde není centrální banka zcela samostatná, má povinnost provádět v rámci měnové politiky záměry vlády. Do této funkce dále patří pokladní plnění státního rozpočtu, tedy vedení účtů, inkasa, úhrady a dalších operací souvisejících se státním rozpočtem, správa státního dluhu, ve většině zemí však tuto funkci vykonávají jiné instituce, aby se předešlo rozporům s měnovou politikou, a poskytování úvěrů státnímu rozpočtu, které bývají podmíněné úpisem státních cenných papírů.

e) Emisní činnost

Emisní činnost, tedy emise bankovek a mincí, patří mezi základní charakteristiky centrálních bank a jsou jejich výsadním právem. Je nutné zdůraznit, jak uvádí Revenda (2011), že toto výsadní právo – monopol – se vztahuje jen na emisi hotovostních peněz, nikoli na emisi bezhotovostních peněz, ty centrální banka emituje společně s obchodními bankami. I přesto že množství peněz v oběhu stále roste, podíl hotovostních peněz v oběhu se v poslední době ve vyspělých zemích snižuje. Důvodem je fakt, že v současnosti již nejde o přímou emisi peněz, ale emise peněz znamená přeměnu bezhotovostních peněz na hotovostní.

Centrální banky se mohou angažovat také v mnoha jiných oblastech. Revenda (2011) uvádí například získávání informací pro efektivní činnost centrální banky, prezentovat a vysvětlovat své přístupy veřejnosti, provádět transparentní politiku a budovat a upevňovat tak svou důvěryhodnost, reprezentace státu v rámci měnové oblasti na mezinárodní úrovni, ekonomický výzkum pro praktické i teoretické využití, měnová a finanční statistika, konzultace s vládou v ekonomické oblasti, pořádání odborných a vědeckých konferencí a mnohé další.

2.3 Peníze a jejich emise

Peníze lze považovat za fenomén, který ovlivňuje jednání a rozhodování jednotlivců a ekonomický a společenský vývoj celé společnosti. Urban (2011) uvádí, že peníze sehrávají v každé ekonomice důležitou úlohu. Díky penězům se usnadňují obchodní transakce, peníze vyjadřují ceny a uchovávají hodnotu. Změnou množství peněz v oběhu se

ovlivňuje vývoj cenové hladiny a úrokové míry, ale také dochází k podpoře ekonomické aktivity a zaměstnanosti. Podle Poloučka et al. (2006) je penězi kterékoli aktivum, jež je všeobecně přijímáno při placení nebo úhradě zboží, služeb nebo dluhu. Revenda (2011) dodává, že pro emitenty peněz jsou však emitované peníze pasivem. Dále je podle Poloučka et al. (2006) důležitým aspektem peněz všeobecnost, pokud dané aktivum nepřijímají všechny subjekty v ekonomice, jde jen o časově omezenou náhražku, nikoli o peníze. Revenda (2010) ke všeobecnosti přidává také důvěryhodnost. Subjekty při přijímání peněz věří, že je budou moci kdykoli použít. S důvěryhodností je také spojena forma peněz. V historii to byl obsah drahého kovu v dané minci, vysokou vnitřní hodnotu měly mince ze zlata či stříbra, nižší pak mince z běžných kovů. Význam důvěryhodnosti však roste až s nástupem a velkým rozvojem papírových peněz, které mají jen nepatrnou vnitřní hodnotu a s poklesem kupní síly k nule jsou téměř bezcenné. Důvěryhodnost papírových peněz může být podepřena možností směniti je za drahý kov, anebo stanovením těchto peněz jako zákonného platidla. Peníze – mince a papírové bankovky – jsou hotovostními penězi, kterým se říká oběživo, a jsou ze všech aktiv nejlikvidnější. Podle Urbana (2011) je hodnota nebo kupní síla peněz dána množstvím zboží a služeb, které můžeme za jednu peněžní jednotku koupit. Tato hodnota pak závisí na vývoji cenové hladiny v ekonomice. Pokud cenová hladina roste, dochází k inflaci a hodnota nebo kupní síla peněz klesá. Naopak při poklesu cenové hladiny, dochází k deflaci, a pak hodnota nebo kupní síla peněz roste.

Riegel (2007) uvádí, že peníze, aby byly považovány za dobré a měly tak svou hodnotu, by měly mít určité vlastnosti. Měly by být přenosné, odolné vůči opotřebení, neboť peníze jsou v oběhu velmi mechanicky namáhány, dále by měly být lehce rozlišitelné od jiných peněz, respektive jiných měn, měly by být homogenní a stabilní a jejich emise by měla být limitována. Dále by měly být peníze definovány rozměry, svým označením, použitým materiálem a ochrannými prvky, které je chrání před paděláním.

Podle Poloučka et al. (2006) plní peníze v ekonomice tři funkce, kterými jsou funkce prostředku směny, funkce účetní jednotky a funkce uchovatele hodnoty. Jako první jsou *peníze prostředkem směny* a umožňují placení za zboží a služby a úhradu dluhu a vyjadřují jejich schopnost zprostředkovat směnné transakce na trhu, odlišují se tak výrazně od ostatních finančních a hmotných aktiv. Plněním této funkce snižují výrazně transakční náklady při uskutečnění směny, dochází tím k úspoře času a směna je také snadnější. Tuto funkci plní plně pouze tehdy, jsou-li při směně a úhradě všeobecně akceptovány, což je v současnosti dáno tím, že jsou peníze zákonem dány jako zákonný platební prostředek.

Ferguson (2008) dodává, že mají tu výhodu, že výrazně eliminují nevýhody výměnného obchodu. Druhá funkce peněz, kterou uvádějí Polouček et al. (2006), *účetní jednotka*, je úzce spjatá s předchozí funkcí. Peníze touto funkcí vyjadřují ceny všech ostatních aktiv – zboží, služeb, kapitálu, práce, zahraničních měn a dalších, v peněžních jednotkách. Dále umožňují vést účetnictví a výrazně tak zjednodušují směnu. Poslední funkcí je *funkce uchovatele hodnoty*. Peníze totiž přenášejí hodnotu do budoucna a jako úspory slouží jako zásoba kupní síly v čase. Tuto funkci mohou plnit i jiná aktiva, jako je například zlato, nemovitosti a jiné, ale nejlépe ji plní právě peníze, protože jsou nejlíkvinnějším aktivem.

2.3.1 Měnové agregáty

Měnové, nebo také někdy označované jako peněžní agregáty, jsou podle Kotlána a kol. (1999) souhrnem peněžních prostředků, které se liší stupněm likvidity peněz, které jsou do daného agregátu zahrnovány. Měnové agregáty jsou označovány velkým M a číslicí, která označuje stupeň likvidity. Každý měnový agregát, který má vyšší číslo než 1, má v sobě zahrnut měnový agregát předcházející a další část peněžních prostředků, které jsou zpravidla méně likvidní než ty předchozí. Měnové agregáty vymezuje, sleduje a kontroluje centrální banka, která se jimi zabývá ve své měnové politice. Měnové agregáty se pro centrální banky stávají významnými zejména v 70. letech 20. století, kdy ve světě dochází k ropným krizím a posléze k slupmflaci a přechází se od keynesiánské politiky k monetaristické. Každá centrální banka si vymezuje měnové agregáty podle své potřeby, a proto se mohou lišit mezi jednotlivými zeměmi, ale také se mohou měnit v čase. Nejčastěji se mění náplň měnových agregátů. Rozhodující pro stanovení měnových agregátů je ověření jejich kauzální vazby na vývoj makroekonomických veličin, jako je inflace nebo nominální hrubý domácí produkt, dále je pro stanovení důležitý rozvoj peněžního trhu, deregulace finančního a bankovního prostředí a zlepšování statistik využívaných k vykazování. Měnové agregáty s vyššími čísly jsou stabilnější a jejich vztah k vývoji cenové hladiny je mnohem těsnější. Naopak měnové agregáty s nižšími čísly jsou pro centrální banku lépe kontrolovatelné než ty s vyššími čísly, ale jejich stabilita a vztah k cenové hladině je problematický. Centrální banka pak v rámci potřeb měnové politiky určuje jeden měnový agregát, který je pro centrální banku prioritou a ten je pak dán jako určující pro provádění měnové politiky.

Podle Jurečky a kol. (2010) měnový agregát M1, někdy označovaný jako peníze v užším smyslu, v sobě zahrnuje oběživo, tedy hotovostní peníze – bankovky a mince – které jsou v oběhu a vklady na požádání, což jsou netermínované vklady na běžných

účtech a například Kotlán a kol. (1999) ještě zahrnují do tohoto agregátu cestovní šeky. Měnový agregát M2, který je podle Jurečky a kol. (2010) někdy označován jako peníze v širším smyslu, v sobě zahrnuje měnový agregát M1 a termínované vklady, jejichž čerpání je možné až po uplynutí pevně stanoveného data, a Kotlán a kol. (1999) také uvádějí úsporné vklady, což jsou například vkladní knížky. Dalším měnovým agregátem je agregát M3, který v sobě zahrnuje měnový agregát M2 a euroměnové vklady u domácích bank, což jsou vklady v zahraničních měnách a před jejich použitím je nutné je nejprve směnit za domácí měnu. Měnový agregát M4, který je někdy označován jako široké peníze, má v sobě zahrnut agregát M3 a vklady nebankovních institucí, které jsou v domácí měně a krátkodobé cenné papíry také v domácí měně. Měnový agregát M5 je velmi široký agregát a někdy bývá označován jako likvidní aktiva a písmenem L, a zahrnuje v sobě agregát M4 a ostatní cenné papíry, které jsou v domácí měně. Občas bývá také používán měnový agregát M0, který obsahuje jen oběživo, tedy tu část peněz, která je nejlikvidnější.

Jak uvádí Česká národní banka (2013), měnové agregáty České republiky a Eurozóny se výrazně neliší. To také znázorňuje dále uvedená tabulka č. 2.1. Oba měnové agregáty se dělí na úzké peníze, tedy M1, které zahrnuje oběživo a zůstatky, které jde ihned převést na oběživo či je použit k bezhotovostním platbám, tedy jednodenní vklady. Dalším agregátem jsou střední peníze, čímž je M2, které zahrnuje úzké peníze M1 a k tomu vklady se splatností do dvou let a vklady s výpovědní dobou do tří měsíců. Agregát M2 tak obsahuje oběživo a likvidní vklady. Široké peníze, kterými je agregát M3, v sobě zahrnují agregát M2 a obchodovatelné nástroje emitované sektorem měnových a finančních institucí. Do agregátu M3 tak patří akcie či podílové listy fondů peněžního trhu a repo operace. Jedinou odlišností je, že v měnových agregátech eurozóny má agregát M3 zahrnutý také papíry peněžního trhu.

Tabulka č. 2.1 – přehled měnových agregátů v České republice a Eurozóně

	M1	M2	M3
Česká republika	Emitované oběživo, Jednodenní vklady	M1 + Vklady s dohodnutou splatností do 2 let, Vklady s výpovědní lhůtou do 3 měsíců	M2 + Repo operace, Akcíe/podílové listy fondů peněžního trhu, Emitované dluhové cenné papíry do 2 let
Eurozóna	Emitované oběživo, Jednodenní vklady	M1 + Vklady s dohodnutou splatností do 2 let, Vklady s výpovědní lhůtou do 3 měsíců	M2 + Repo operace, Akcíe/podílové listy fondů peněžního trhu a papíry peněžního trhu, Emitované dluhové cenné papíry do 2 let

Zdroj: Česká národní banka (2013), vlastní zpracování.

2.3.2 Vývoj oběhu peněz a jejich emise

Vývoj jednotlivých systémů emise a oběhu peněz je z historického hlediska velmi dlouhý. Podle Revendy (2011) je základní charakteristikou celého vývoje pokles významu zlata, stříbra či dalších kovů ve funkcích peněz, což je označováno termínem demonetizace. V současnosti je již demonetizace ukončena, protože platidla již neobsahují žádné drahé kovy. Právě s průběhem demonetizace narůstala významnost měnové politiky jako vědomé činnosti, která reguluje množství peněz v ekonomice.

Historie peněz podle Riegela (2007) sahá až do doby kamenné, kdy jako peníze sloužily zemědělské plodiny nebo dobytek. Avšak peníze jako ty dnešní se objevily až kolem roku 3500 př. n. l. v Mezopotámii, kde se využívaly tzv. stříbrné šekely, což byly stříbrné kroužky a spirály.

Oběh a emise peněz začal podle Revendy (2011) mincemi z drahých kovů a to již v 7. století př. n. l. v Lýdském království (v dnešním Turecku), kde vyrobili mince z přírodní slitiny zlata a stříbra. Tento typ peněz se rychle rozšířil i do ostatních míst Evropy a Asie, kde kromě zlata a stříbra byly využívány také mince z bronzu a mědi. Z počátku byly mince plnohodnotné, obsah drahého kovu v mincích, jejich vnitřní hodnota se téměř rovnala kupní síle mince. Časem však začalo docházet ke zlehčování mincí a tak mince začaly být neplnohodnotnými, množství drahého kovu v minci bylo nižší, než byla nominální hodnota mincí. Revenda (2010) uvádí, že ke zlehčování nedocházelo jen uměle, ale také opotřebováním mincí v oběhu a penězokazectvím, kdy si lidé odštipovali kousíčky drahého kovu a nechávali si je pro vlastní účely.

Dalším typem emise a oběhu peněz, které uvádí Revenda (2010) jsou papírové státopky, jejichž začátek se datuje na počátek 11. století, kdy se v Číně začaly emitovat standardizované papírky, které měly stále nominální hodnoty. Jejich předchůdci se objevili již v 10. století, kdy začali v Číně vydávat papírky jako stvrzenky obchodníků za přijaté železné mince. Tyto peníze měly mnohé výhody oproti mincím z drahých kovů, byly to například snížení nákladů a těžkopádnosti transakcí, nebyly zde limity nabídky drahých kovů a emise státopvek umožnila financovat státní výdaje i nad rámec zásoby drahých kovů. Zprvu však nebyly státopky všeobecně přijímány a tak byly panovníkem či vládou určeny jako zákonné platidlo. Problémem bylo, že o jejich vydávání rozhodoval stát, čímž docházelo k nadměrné emisi, aby byly pokryty jeho výdaje, proto se ve většině zemí zavedl zákaz krytí schodků státních rozpočtů emisí tohoto typu peněz a státopky pak jako peníze postupem času zanikly.

Papírové peníze měly i své výhody, a tak po státovkách přišel oběh a emise klasických bankovek. Jak uvádí Revenda (2011), tato forma je spojena až s rozvojem kapitalismu a první bankovky emitovala v roce 1661 Stockholms banco, která byla předchůdkyní švédské centrální banky. Nejprve však začala emise bankovek eskontem obchodních směnek, kdy prodeje předcházely zaplacení a docházelo tak k vystavování směnek. Dalším způsobem emise bankovek bylo odkupem zlata, jiných drahých kovů, mincí z drahých kovů či šperků. Bankovky tak byly plně kryty buď obchodními směnkami, což je nazýváno obchodní krytí, nebo zlatem a jinými drahými kovy, což je nazýváno zlaté nebo kovové krytí. Postupem času došlo k omezování povinností krytí a to je podle Revendy (2010) spojeno s centralizací emise bankovek a svěřením výsadního práva k emisi jednomu subjektu znamenalo konec klasických bankovek a vznikly tak tzv. současné bankovky. Ale bankovky nemusí být jen z papíru, například v Austrálii proběhla v roce 1988 první emise plastových peněz.

Do druhé poloviny 19. století datuje Revenda (2011) vznik prvních bezhotovostních peněz, kdy prostřednictvím ukládání peněžních prostředků na účtech u bank se peníze přeměňují na zápisy na těchto účtech a stávají se tak bezhotovostními penězi. Tyto peníze plní stejné funkce jako hotovostní peníze, jen například k platbě dochází pomocí převodů mezi účty.

Polouček et al. (2009) uvádějí, že zpočátku vznikaly peníze ze zdola a k tomu docházelo, tak že se ke směně zboží a služeb začala využívat nějaká všeobecně žádaná komodita, která se vydělila ze spotřeby a začala plnit funkci univerzálního směnného prostředku. Naopak vznik peněz ze shora pak znamená, že jako platidlo je zákonem určena nějaká forma peněz nebo jejich náhražka, kterou panovník či vláda uzákoní jako zákonné platidlo.

2.3.3 Současnost emise a oběhu peněz

V současné době, jak uvádí Urban (2011), jsou jako hotovostní peníze považovány bankovky centrálních bank nesměnitelné za zlato či jiné drahé kovy a tyto bankovky jsou stanoveny zákonem jako zákonné platidlo, někdy bývají nazývány jako peníze s nuceným oběhem. V současnosti jsou využívány jak hotovostní peníze, tak bezhotovostní peníze. V souvislosti s rozvojem bezhotovostních peněz klesá podle Revendy (2011) podíl hotovostních peněz na celkovém množství peněz v oběhu i přes to, že množství hotovostních peněz v oběhu roste. Hotovostní peníze mají v současnosti podobu bankovek a mincí, státovky již nyní nejsou ve většině zemí jako peníze využívány. Hotovostní peníze

se dostávají do oběhu výběry z účtů bank u centrálních bank nebo z účtů klientů u obchodních bank. Revenda (2010) publikuje, že v současnosti již nejde o přímou emisi bankovek a mincí, ale o přeměnu již existujících peněz. Peníze se tedy tisknou jako bezhotovostní a až poté se přeměňují na hotovostní peníze. Co se týče emise hotovostních peněz, podle Revendy (2011) tuto emisi provádí výhradně centrální banka u bankovek, mince pak mohou emitovat buď centrální banky, nebo ministerstva financí. Bezhotovostní peníze jsou pak emitovány centrální bankou při provádění transakcí s bankami, nebo bankami při provádění transakcí s nebankovními klienty. V současnosti je emise peněz také spojována s úvěrovou podstatou, kdy jsou veškeré peníze emitovány přímo úvěrem nebo odkoupením dluhových cenných papírů. Nyní již nejsou peníze jen prostředkem směny, jak uvádějí Polouček et al. (2006), ale jak je uvedeno v Revendovi (2011) jsou také předmětem obchodování, kdy jsou peníze obchodovány na peněžních a devizových trzích. S tím je spojena také směnitelnost peněz. Peníze jsou směnitelné za zboží a služby, ale neexistuje povinná směnitelnost za zlato či jiné drahé kovy a ve většině vyspělých zemí jsou směnitelné za jiné měny. V současné době také klesá bankám podíl na zprostředkování finančních transakcí, z důvodů větší možnosti zprostředkovávat tyto transakce nebankovními subjekty. Nyní se využívají i tzv. elektronické peníze v podobě plastikových platebních karet s magnetickým záznamem údajů, kterými lze zaplatit vložením do speciálních čtecích zařízení. Černohorský (2011) dělí současnou emisi na vnitřní, kdy dochází k emisi hotovostních a bezhotovostních peněz, a na vnější, která je prováděna nákupy zahraničních měn.

S emisí hotovostních peněz souvisí řada dalších operací, které spadají pod činnost centrálních bank, které uvádí Revenda (2011). Způsob zajišťování těchto operací a jejich rozsah jsou nejčastěji upraveny v zákoně o centrální bance a to příslušnými zákonnými předpisy. Činnost emise a stahování hotovostních peněz zahrnuje vydávání hotovostních peněz bankám podle jejich požadavků z jejich účtů bezhotovostních rezerv vedených u centrální banky, přijímání hotovostních peněz od bank na jejich účty bezhotovostních rezerv vedené u centrální banky a přepočítávání, balíčkování a sáčkování vydávaných a přijímaných hotovostních peněz a ověřování jejich pravosti. Mezi správu zásob hotovostních peněz patří úschova a správa zásob hotovostních peněz za účelem jejich doplnění do oběhu na základě požadavků poboček centrální banky a zabezpečení a organizace dodávek hotovostních peněz od výrobců peněz do trezorů centrální banky. Výměna opotřebovaných a poškozených hotovostních peněz znamená stanovení pravidel pro poskytování náhrad, které jsou poskytovány za necelé a poškozené peníze, a dozor

nad úschovou a ničením peněz necelých nebo poškozených. Dalšími činnostmi spojenými s hotovostními penězi jsou stanovení jejich nominální hodnoty a všech dalších jejich náležitostí, sjednávání jejich tisku a ražby, stanovení pravidel přijímání peněz a nakládání s nimi, dozor nad ochranou a bezpečností obíhajících bankovek a mincí, prověřování platnosti přijatých peněz a stahování a ničení falešných peněz, dozor nad úschovou a ničením desek a razidel, které jsou určeny k tisku a ražbě hotovostních peněz, a neplatných peněz, úschova a evidence platných a neplatných peněz jiných států, stanovení podmínek reprodukce symbolů hotovostních peněz domácích i zahraničních peněz a emise pamětních mincí, u kterých je určována jejich nominální hodnota, obsah drahého kovu, vzhledu a množství. Většina těchto operací je prováděna každý pracovní den a to jak v centrální bance, tak i v jejích pobočkách, případně v jejích dalších organizačních jednotkách. Co se týče přesunů hotovostních peněz, jejich organizace, čas, trasy, způsob ochrany, apod. jsou z bezpečnostních důvodů utajovány v nejvyšší možné míře. Pracovníci, kteří se podílejí na operacích s hotovostními penězi, bývají nejčastěji kontrolovanými a nejdůkladněji prověřovanými zaměstnanci v centrální bance.

Problémem oběhu peněz jsou falešné hotovostní peníze, které spadají pod hospodářské trestné činy, a většina vyspělých zemí je popisuje ve svých zákonech. Podle českého zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, je trestná veškerá činnost, při které jsou opatřeny nebo přechovávány padělané nebo pozměněné peníze nebo prvky peněz, které slouží k ochraně proti padělání a také činnost, při které jsou padělány či pozměněny peníze, které mají být udány nebo jsou udány jako pravé nebo platné peníze nebo peníze vyšší hodnoty. Trestná je také výroba a držení padělatelského náčiní a neoprávněná výroba peněz na zařízeních, které jsou drženy v souladu se zákonem k výrobě peněz. U všech těchto činů je trestná i příprava těchto činností. Tyto trestné činy bývají nejpřísněji postihované, obvykle v rozmezí mezi 5 a 12 léty.

2.4 Dílčí shrnutí

V první subkapitole je popsán vznik a vývoj centrálních bank. Centrální banky začaly vznikat až v 17. století a nejsou tak oproti obchodním bankám starými institucemi. Hlavním důvodem pro zakládání centrálních bank byla centralizace emise peněz. Centrální banky vznikaly přeměnou soukromé banky na banku centrální, přidělením výsadního práva emise bance obchodní anebo založením úplně nové instituce. Od počátku svého vývoje

prošly centrální banky mnohými změnami. Zprvu sloužily jako banky pro panovníka či vládu, ale postupem času získaly svou nezávislost, jak ji známe v dnešní podobě.

Náplní druhé subkapitoly jsou funkce centrálních bank. Hlavní a nejdůležitější činností, kterou centrální banky provádějí, je měnová politika, jejímž stěžejním cílem je udržení cenové stability. V rámci měnové politiky jsou využívány přímé a nepřímé nástroje. Nejčastěji jsou využívány nepřímé nástroje, kterými jsou operace na volném trhu, změny diskontních sazeb a změny povinných minimálních rezerv. Dále jsou v subkapitole také popsány další funkce centrálních bank, mezi které patří devizová činnost, regulace a dohled bank, funkce banky bank a banky státu a emisní činnost, které je věnována třetí subkapitola. V té jsou nastíněny peníze a jejich emise.

Peníze sehrávají v každé ekonomice důležitou roli a díky nim se usnadňují obchodní transakce, peníze vyjadřují ceny a uchovávají hodnotu. Důležitými aspekty peněz jsou všeobecnost, důvěryhodnost a forma peněz. Emise peněz je jedním ze zprostředkujících cílů měnové politiky k dosažení cíle cenové stability, kterou ovlivňuje změna množství peněz v oběhu. Peníze jsou rozdělovány do měnových agregátů, které se liší stupněm likvidity peněz, které jsou do daného agregátu zahrnovány. Měnové agregáty jsou rozděleny od M1, který je vymezen v užším smyslu, až do M4, což jsou široké peníze, někdy bývá také používán agregát M0, který obsahuje nejlikvidnější část peněz a tedy oběživo. Dále je v této subkapitole představen vývoj oběhu a emise peněz. Historie oběhu a emise peněz sahá až do 7. století př. n. l., kdy se začaly v Lýdském království razit mince z drahých kovů. Dalším typem emise a oběhu peněz jsou papírové státopvky, které se datují do 11. století do Číny. Ty pak nahradily klasické bankovky, které jsou spojovány s rozvojem kapitalismu a první bankovky byly emitovány v roce 1661 ve Švédsku. Ve druhé polovině 19. století pak začaly vznikat první bezhotovostní peníze. V současnosti jsou využívány peníze hotovostní, které nejsou směnitelné za zlato ani jiné drahé kovy, jak tomu bylo u klasických bankovek a jsou stanoveny zákonem jako zákonné platidlo, což bývá označováno jako peníze s nuceným oběhem. Dalším typem peněz, který se v dnešní době využívá, jsou bezhotovostní peníze. Je důležité říci, že dnes již nedochází k přímé emisi peněz, protože peníze se tisknou jako bezhotovostní a až poté se přeměňují na peníze hotovostní. S emisí hotovostních peněz, kterou provádí výhradně centrální banka, jsou spojeny i další operace, ke kterým dochází každý pracovní den. Patří mezi ně činnost emise a stahování hotovostních peněz, ověřování pravosti peněz, stahování a ničení falešných peněz a mnohé další činnosti. V závěru kapitoly je také zmíněn problém falšování peněz, který je úzce spojen s oběhem peněz.

3 Česká národní banka a emise peněz

V této kapitole bude charakterizována historie centrální banky na našem území, která sahá až do 19. století do období Rakouska-Uherska. V tomto století zde vznikla první cedulová banka a to Privilegovaná rakouská národní banka, a oběhu peněz na českém území po první světové válce, tedy po vzniku samostatného Československa. V další části kapitoly bude popsána Česká národní banka, jako vrcholný představitel monetární politiky, od jejího vzniku na počátku roku 1993 do dnešní doby. Dále budou objasněny její činnosti, které v ekonomice vykonává, mezi ně patří měnová politika, regulace a dohled bank, zajištění finanční stability, funkce platebního styku v zemi a emisní činnost. V jedné ze subkapitol bude nastíněna emise peněz na území nynější České republiky od doby dvou tisíců let před naším letopočtem až po současnost, kde budou charakterizovány typy mincí a bankovek, které se razily a tiskly na našem území, bude objasněn vývoj peněžního oběhu v České republice od roku 1993 do nynějška a srovnán oběh bankovek s falešnými bankovkami a mincemi, které se za stejnou dobu objevily v českém peněžním oběhu.

3.1 Historie centrální banky na českém území

První centrální bankou na českém území byla podle Kunerta a Novotného (2008) Privilegovaná rakouská národní banka, která vznikla v roce 1816. Tato banka plnila funkci cedulového ústavu v celém Rakouském císařství a byla zřízena jako soukromá banka, kterou chránil stát akciovým kapitálem. Hlavním úkolem Privilegované rakouské národní banky byla stabilizace a vylepšení finančních poměrů monarchie. Banka získala v roce 1817 emisní monopol na území Rakouska, ale jak uvádí Revenda (2011), emisi provádělo také ministerstvo financí, když hodně emitovalo státopky a emisní monopol byl tak pouze formální, zejména pak po roce 1841, kdy byla banka pod přímou kontrolou vlády.

Poté co se v roce 1867 začaly přijímat bankovky Privilegované rakouské národní banky i na území Uherska, jak uvádí Revenda (2011), byla o 11 let později založena Rakousko-uherská banka. Kunert a Novotný (2008) datují vznik Rakousko-uherské banky do roku 1878, kdy po vyrovnání sil v politické rovině k tomu došlo i na úrovni centrální banky. Privilegovaná rakouská národní banka se změnila na Rakousko-uherskou banku a získala monopol na emisi bankovek po celém Rakousku-Uhersku. Podle Revendy (2011) byla i tato banka pod kontrolou vlády císařství, která tak fakticky měla emisní monopol.

Prvním cedulovým ústavem a tedy centrální bankou na území samostatného Československa byl podle Kunerta a Novotného (2008) Bankovní úřad ministerstva

financí, který v období let 1919–1926 vykonával funkci emisního ústavu. V první řadě dokončil Bankovní úřad v roce 1920 měnovou odluku a také brzy po svém vzniku emitoval nové platidlo. Bankovní úřad ministerstva financí plnil funkci ústřední banky v plném rozsahu, protože spravoval účty československých obchodních bank a ostatních peněžních ústavů, volné přebytky půjčoval úřad za oficiální sazby a taktéž pozitivně působil na měnovou politiku státu. Revenda (2011) uvádí, že základními úkoly Bankovního úřadu byly správa peněžního oběhu domácí měny, zabezpečování devizové činnosti, správa státního dluhu a zlatých rezerv státu. Podle Kunerta a Novotného (2008) prováděl Bankovní úřad deflační politiku, neboli politiku zhodnocování měny, dále bylo důležitou činností úřadu potírání penězokazectví, či evidence státního dluhu. Největší význam Bankovního úřadu ministerstva financí byl v pomoci stabilizace měnové a finanční rovnováhy a zabránění nebezpečí inflace a Československo tak bylo v zahraničí vnímáno jako solidní obchodní partner, který hospodářsky prosperuje.

Od roku 1926, jak uvádějí Kunert a Novotný (2008), vykonávala funkci centrální banky Národní banka Československá, která byla zřízena, aby zlepšila ekonomickou situaci země a stala se tak nezávislým emisním ústavem. Národní banka Československá byla založena jako akciová cedulová banka, aby byla zaručena nezávislost centrální banky a stát v ní vlastnil jen třetinu akcií. Národní banka podle Revendy (2011) měla emisní monopol na oběživo a měla za úkol provádět měnovou politiku. Dále Národní banka poskytovala úvěry, ale jen bankám a podnikům, nemohla poskytovat úvěry státu a také udržovala kurz koruny k zahraničním měnám. Kunert a Novotný (2008) uvádějí, že Národní banka byla správcem silné a zdravé měny, byla ústřední úvěrní institucí, řídila mezibankovní platební styk, emitovala bankovky ve vlastní tiskárně bankovek a také razantně potírala penězokazectví. První guvernér Národní banky Vilém Pospíšil se zasadil o ochranu měn evropských států proti padělání a jedním z kroků byla mezinárodní úmluva o potírání penězokazectví. Podle této úmluvy, která do českého právního řádu vstoupila v roce 1932, byly hlavními povinnostmi stíhat padělání cizozemských peněz stejnými prostředky jako padělání peněz vlastních, zřídit na svém území speciální ústřednu pro boj proti penězokazectví, která bude spolupracovat s ostatními ústřednami, emisní ústavy budou podporovat protipadělatelské ústředny a vzájemně si vyměňovat vzory peněz a vzájemně se informovat o výskytu cizozemských falzifikátů.

Kunert a Novotný (2008) uvádějí, že v období protektorátu v letech 1939–1945 byla Národní banka přejmenována na Národní banku pro Čechy a Moravu a byla podřízena německým úřadům. Podle Revendy (2011) činnost centrální banky na Slovensku

vykonávala Slovenská národní banka. Po březnové okupaci byla zákonným platidlem vedle české koruny také říšská marka, která měla stanovený kurz ke koruně o třetinu nadhodnocený. V rámci dalších kroků na podlomení protektorátní měnové, finanční a hospodářské stability bylo veškeré měnové zlato, které bylo určeno pro Banku pro mezinárodní platby, převedeno na Říšskou banku. Dále byla zavedena celní unie mezi protektorátem a Německem a tím bylo znemožněno provádět platební styk se zahraničím samostatně. V rámci emisní politiky musela Národní banka vydávat nekryté oběživo, což vedlo k nadměrnému množství peněz v oběhu a docházelo tak k přímé inflaci. Po osvobození bylo v Československu nadměrné množství bezcenných peněz, devizové zdroje byly na nule a státní finance byly ve velmi špatném stavu.

Po skončení druhé světové války v roce 1945 byla Národní banka Československá obnovena a činnosti centrální banky v Česku a na Slovensku spojeny, jak uvádějí Kunert a Novotný (2008). Po osvobození se snažila Národní banka působit jako měnové a hospodářské centrum svobodného Československa. To však bylo velmi ztíženo ztrátami z nesplacených válečných pohledávek, oběhem čtyř měn a černým obchodem, který zhoršoval měnovou pozici země. Národní banka měla za úkol nalézt měnové zlato, které Němci zabavili, což se nakonec díky spojencům podařilo a počátkem roku 1947 bylo zlato navráceno. Na vyřešení měnového chaosu v zemi byla využita měnová reforma, která zavedla novou měnovou jednotku a množství hotovostních peněz tak bylo sníženo na co nejnižší hodnotu. V rámci vnitřní měnové politiky byla snížena reálná hodnota koruny a to pomocí nízké diskontní sazby, dále banka zavedla vlastní úvěrovou činnost a zvolila optimální devizový kurz.

Kunert a Novotný (2008) říkají, že po únorovém převratu v roce 1948 byla Národní banka zapojena do centralizace ekonomiky a její nezávislost byla omezena. Banka poté musela plnit pokyny vlády a stala se tak vykonavatelem vládním hospodářské politiky. I přes upozorňování představitelů Národní banky o nutnosti oddělit emisní a obchodní činnost, byla podle sovětského vzoru zřízena nová centrální banka Státní banka československá. Tato banka působila na našem území od roku 1950 a plnila funkci ústřední emisní banky, která poskytuje provozní úvěry výrobním organizacím, dále působila jako centrála platebního a zúčtovacího styku v zemi a byla přímo podřízena ministerstvu financí. Revenda (2011) uvádí, že nová centrální banka umožnila přechod ekonomiky na zcela nový socialistický systém a to pomocí peněžní reformy provedené v červnu 1953. Založení Státní banky československé vedlo s centralizací ekonomiky k vytvoření jednostupňového bankovního systému a tato doba je považována za dobu monobanky,

jelikož Státní banka československá direktivně řídila ostatní banky. Měnová politika centrální banky byla řízena plány, které byly plně v souladu s centrálním plánováním v zemi. Zpočátku byly sestavovány plány pokladní a úvěrové, poté byl doplněn plán devizový a od roku 1970 byl sestavován plán měnový, který v sobě zahrnoval předchozí tři plány a komplexně je propojoval. Podle Kunerta a Novotného (2008) se na konci 80. let začaly objevovat hlasy pro reformu a zavedení dvoustupňového bankovního systému. V roce 1988 bylo definováno oddělení emisní a úvěrové funkce centrální banky a v roce 1989 bylo stanoveno zavedení jedné emisní banky a soustavy obchodních bank k 1. 1. 1990. Státní banka měla působit jako banka bank a vykonávat emisní činnost, devizovou a celostátní měnovou politiku. I přes Sametovou revoluci a pád komunistického režimu, došlo v roce 1990 k vytvoření dvoustupňového systému s jednou centrální bankou a sítí komerčních bank. Centrální banka měla za úkol udržovat vnitřní a vnější stabilitu měny, tedy stabilitu cen a kurzu měny a zajistit postupný přechod k vnější konvertibilitě koruny.

Po rozdělení České a Slovenské Federativní Republiky 1. 1. 1993 vznikly v obou státech samostatné centrální banky. V České republice nahradila činnost Státní banky československé, jak uvádějí Kunert a Novotný (2008) Česká národní banka, jejíž vznik je upraven Ústavou České republiky a zákonem o České národní bance č. 6/1993 Sb. Na základě zákona rozhoduje Česká národní banka o měnové politice země, o vydávání bankovek a mincí, řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank, vykonává dohled nad činnostmi bank v zemi a pečuje o bezpečné fungování a rozvoj bankovního systému v zemi. Na základě rozdělení zemí došlo také k měnové odluce, která spočívala na rozdělení bilance Státní banky československé, vyrovnání vzájemných vztahů obou republik a oddělení měny, čímž vznikla samostatná česká koruna. V rámci měnové politiky má vysokou míru nezávislosti na politických vlivech a jejím úkolem v prvních letech působení bylo zajišťování stability koruny s podporou ekonomických reforem. Zpočátku byl stanoven fixní kurz koruny, který byl v roce 1997 změněn na plovoucí kurz, čímž došlo ke změně hlavního cíle, kterým bylo cílování peněžní zásoby, na cílování inflace.

3.2 Česká národní banka

Česká národní banka vznikla, jak již bylo zmíněno v jedné z předchozích subkapitol, 1. 1. 1993 po rozdělení České a Slovenské Federativní republiky. Vencovský, Půlpán a kol. (2005) uvádějí, že Česká národní banka byla založena jako nástupce Státní banky československé na českém území. Podle České národní banky (2013) je Česká

národní banka ústřední bankou České republiky a je vykonavatelem dohledu nad finančním trhem na našem území. Její vznik je spojen s ústavním zákonem č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky a se zákonem č. 6/1993 Sb., o České národní bance a dalšími právními předpisy. Česká národní banka má kompetence správního úřadu a je veřejnoprávním subjektem sídlícím v Praze. Do jejích činností lze vstupovat pouze na základě zákona. Vencovský (2001) říká, že zákon o České národní bance určil, jaké bude mít banka právní postavení, její hlavní cíle, organizaci, řízení a její činnosti. Tímto zákonem byl stanoven hlavní cíl České národní banky, kterým bylo zabezpečování stability české měny. Hlavní cíl centrální banky byl v roce 2000 změněn na cíl péče o cenovou stabilitu. Podle České národní banky (2013) to znamená dosáhnout a udržet cenovou stabilitu v zemi neboli nízko inflační prostředí v české ekonomice, což je předpoklad pro udržitelný hospodářský růst. Na základě zákona o České národní bance, jak uvádějí Kunert a Novotný (2008), má Česká národní banka rozhodovat o měnové politice země a o vydávání bankovek a mincí, má řídit peněžní oběh země, platební styk a zúčtování bank, má vykonávat dohled nad činnostmi obchodních bank a má pečovat o bezpečnost fungování a rozvoj bankovního systému na našem území. Jak uvádí Česká národní banka (2013), centrální banka poskytuje bankovní služby státu a veřejnému sektoru, vede účty státního rozpočtu a provádí, na pověření Ministerstva financí, operace se státními cennými papíry. Podle Jurečky a kol. (2010) Česká národní banka jako tvůrce monetární politiky pečuje o cenovou stabilitu v ekonomice, emituje hotovostní oběživo a stanovuje míru povinných minimálních rezerv a základní úrokové sazby v zemi, jako je repo sazba, diskontní a lombardní sazba. Jejími dalšími úkoly jsou prostřednictvím nabídky peněz bankám ovlivňovat celkovou nabídku peněz v ekonomice, vystupovat jako banka bank, aby si banky u ní mohly ukládat své rezervy a půjčovat si od ní, dále být bankou státu a vést tak účty pro vládu a provádět pro ni některé operace, udělovat a odebírat oprávnění k provozování bankovní činnosti, plnit funkci bankovního dohledu, stanovovat pravidla chování bank a ovlivňovat kurz měny intervencemi na měnových trzích. Zákon o České národní bance také určil novou peněžní jednotku České republiky, kterou je od té doby česká koruna se zkratkou Kč. Podle tohoto zákona, jak říká Vencovský (2001), byl také určen nejvyšší řídicí orgán centrální banky, kterým se stala bankovní rada. Bankovní rada České národní banky se skládá ze sedmi členů, kteří jsou jmenováni a odvoláváni prezidentem republiky. V čele bankovní rady stojí guvernér centrální banky, dva viceguvernéři a čtyři členové bankovní rady, kteří mají funkci vrchních ředitelů centrální banky. Funkční období bankovní rady je šest let a členství v radě se neslučuje s funkcí

poslance, člena vlády a funkcí v komerčních bankách a jiných obchodních společnostech. Podle Jurečky a kol. (2010) rozhoduje bankovní rada o měnové politice státu a o zásadních měnověpolitických opatřeních. Kunert a Novotný (2008) uvádějí, že nejvýznamnější osobou, která zastupuje Českou národní banku, je její guvernér, který podepisuje za centrální banku důležité dokumenty a předkládá zprávy Poslanecké sněmovně. Prvním guvernérem České národní banky se v roce 1993 stal Josef Tošovský a nynějším guvernérem je od roku 2010 Miroslav Singer.

Důležitým aspektem centrálních bank je jejich nezávislost. Česká národní banka je charakterizována vysokou mírou nezávislosti na politických vlivech, které má v rámci měnové politiky. Podle Klikové a Kotlána (2006) je to dáno tím, že členy bankovní rady jmenuje prezident a nejsou tedy voleni vládou, že členové bankovní rady mají funkční období šestileté a je tak odlišné od funkčního období vlády. Česká národní banka také nemá povinnost vyhlášené inflační cíle předkládat ke schválení vládě. Nepříznivým dopadem nezávislosti může být obtížná komunikace mezi centrální bankou a vládou v rámci sladění měnové a fiskální politiky. I přesto, že má Česká národní banka vysokou míru nezávislosti, předkládá ze zákona, jak uvádí Vencovský (2001), zprávu o měnovém vývoji v zemi a o plnění hlavního cíle parlamentu a to nejméně dvakrát do roka. Taktéž musí nejméně jednou za tři měsíce předkládat zprávu o měnovém vývoji a o plnění hlavního cíle veřejnosti. Kunert a Novotný (2008) říkají, že k informování veřejnosti o měnověpolitickém režimu, o výši inflačního cíle, o prognózách inflace a dalších krocích využívá Česká národní banka pravidelné čtvrtletní Zprávy o inflaci, které předkládá Poslanecké sněmovně a uveřejňuje je na svých webových stránkách, dále využívá zveřejňování záznamů z jednání bankovní rady centrální banky, tiskové konference, články a rozhovory v tisku či televizi, přednášky a mnohé další.

Po vzniku České národní banky došlo, jak uvádějí Kunert a Novotný (2008), také ke změně dosavadní organizace centrální banky tím, že bylo zrušeno její republikové organizační ústředí a vznikla organizační struktura, v jejímž čele je ústředí v Praze a pod ním je sedm poboček v Praze, Plzni, Českých Budějovicích, Ústí nad Labem, Hradci Králové, Brně a Ostravě. Podle České národní banky (2013) od ledna 2002 řídí bankovní rada organizační útvary, které se nacházejí v ústředí centrální banky a také pobočky centrální banky. Bankovní radě se zodpovídají ředitelé sekcí centrální banky a samostatných odborů, kteří zajišťují chod svěřených agend, které musí být v souladu se střednědobými cíli stanovené bankovní radou v jednotlivých oblastech, které spadají pod činnost centrální banky. Tímto způsobem řízení má bankovní rada větší prostor

pro rozhodování v rámci měnové politiky a mohou se také více věnovat otázkám koncepce a strategie. Sedm poboček České národní banky provádí dohled a devizovou kontrolu osob, které mají oprávnění na výkon směnářských činností, dále dohlíží na investiční a pojišťovací zprostředkovatele, na poskytovatele bankovních služeb a na vydavatele elektronických peněz. Pobočky jsou zodpovědné za správu zásob peněz v oběhu, za provádění platebního styku, za vedení účtů státního rozpočtu a klientů centrální banky a provádí šetření, pro které shání, kontrolují a zpracovávají data.

3.2.1 Měnová politika České národní banky

V rámci měnové politiky navázala Česká národní banka v den svého založení, to je 1. 1. 1993, na činnost své předchůdkyni, kterou byla Státní banka československá, jak uvádějí Kunert a Novotný (2008). Revenda (2011) říká, že její hlavní cíle v měnové oblasti byly stejné. Byly jimi vnitřní a vnější stabilita měny, což znamenalo zajistit stabilitu cenové hladiny v zemi a taktéž stabilitu měnového kurzu nově vzniklé české koruny. Podle Kunerta a Novotného (2008) měla Česká národní banka nelehký úkol, aby skloubila plnění svých cílů v měnové oblasti, a zajistila tak stabilitu české měny, s podporou probíhajících ekonomických reforem, které byly započaty již v roce 1991. Vencovský (2001) říká, že v té době byla prováděná mírně restriktivní měnová politika a hlavním cílem centrální banky bylo udržet stabilitu kurzu české koruny a nedopustit, aby inflace byla vyšší než 17 %. Měnová politika však byla ovlivněna provedenou měnovou odlukou v únoru 1993 a faktory, které souviseli s transformací ekonomiky, a které působili na růst cenové hladiny. Mezi tyto faktory patřilo zavedení daně z přidané hodnoty, anebo spotřebních daní. I přesto, jak říkají Kunert a Novotný (2008), se jí kombinace hlavního cíle a podpory ekonomických reforem dařila, neboť inflace v roce 1993 byla na hodnotě okolo 20 %, kdy se zhruba 8,5 procentními body podílela na této hodnotě zavedená daň z přidané hodnoty a v dalších letech již se inflace pohybovala okolo 10 %.

Měnová politika České národní banky, jak uvádí Revenda (2011), se dělí na dvě etapy a to na období let 1993–1997 a na období po roce 1998. Mezi léty 1993–1997 uskutečňovala centrální banka svou měnovou politiku prostřednictvím měnového transmisního mechanismu a zprostředkujícím kritériem byl měnový agregát M2, který v sobě zahrnoval hotovostní oběživo a běžné vklady v domácí měně, což byl agregát M1, a termínované vklady v domácí měně, ostatní závazky domácích bank a vklady v zahraniční měně u domácích bank. Česká národní banka (2013) říká, že pro realizaci svých cílů v rámci měnové politiky využívala hlavně nepřímé nástroje, kterými byli operace

na volném trhu, refinanční úvěry, diskontní a lombardní sazby, povinné minimální rezervy a devizové intervence. Revenda (2011) uvádí, že Česká národní banka stanovila fixní měnový kurz v rozmezí $\pm 0,5$ %. Toto fluktuační pásmo bylo v únoru 1996 rozšířeno na $\pm 7,5$ %. V květnu 1997 došlo, po spekulacím útoků na českou korunu, k přechodu od fixního kurzu k řízenému floatingu a Česká národní banka se začala zaměřovat jen na jediný cíl měnové politiky, kterým byla vnitřní měnová stability a tedy stabilita cenové hladiny v zemi. Centrální banka se v používaných nástrojích zaměřila na operace na volném trhu (repo operace) a klíčovým úrokem se stala repo sazba. Poskytovala z refinančních úvěrů jen lombardní úvěry a upozadila diskontní a lombardní sazby. V období let 1996 a 1997 docházelo ke snižování inflace a byla prováděna restriktivní měnová politika. V roce 1998 přichází druhé období měnové politiky České národní banky. Jak uvádějí Kunert a Novotný (2008), v tomto roce byl zaveden režim cílování inflace, který nahradil režim cílování peněžní zásoby. V režimu cílování inflace je stanovován inflační cíl. Kunert a Novotný (2008) uvádějí, že cíl se opírá o prognózu inflace, která by měla být co nejkvalitnější, vysokou míru transparentností a otevřenou komunikací s veřejností. Zpočátku byly inflační cíle stanovovány tak, aby vedly k postupnému poklesu inflace. To se České národní bance dařilo, i když zpočátku své cíle podstřejovala.

V současnosti je podle České národní banky (2013) jejím hlavním cílem v oblasti měnové politiky péče o cenovou stabilitu, tento cíl je stanoven ústavou České republiky a zákonem o České národní bance. Pokud není ohrožen její hlavní cíl péče o cenovou stabilitu, může podporovat i obecnou hospodářskou politiku vlády, pokud ta vede k udržitelnému růstu. Pro zajištění cenové stability v ekonomice má centrální banka přispívat k tvorbě stabilního prostředí, aby se mohly rozvíjet podnikatelské aktivity. Česká národní banka se zaměřuje především na stabilitu spotřebitelských cen, což neznamena zpravidla neměnnost cen, ale značí to jejich mírný růst. Nutností realizace měnové politiky, jejímž hlavním cílem je právě dosažení cenové stability, které dosahuje pomocí změn základních úrokových sazeb, je nezávislost centrální banky. Česká národní banka se vyznačuje podle Klikové a Kotlána (2006) velmi vysokou nezávislostí na politických vlivech, a proto je realizace měnové politiky nezávislá na rozhodnutích vlády.

Jak uvádí Česká národní banka (2013), svůj hlavní cíl plní v rámci měnověpolitického režimu cílování inflace, ve kterém je stanoven inflační cíl. Tento cíl je od roku 2010 určen ve výši 2 % a skutečná hodnota inflace se od cíle nesmí lišit o ± 1 %. Pro splnění svého hlavního cíle využívá centrální banka několika měnověpolitických

nástrojů, kterými jsou operace na volném trhu, automatické facility, mimořádné facility a povinné minimální rezervy.

V rámci *operací na volném trhu* usměrňuje vývoj úrokových sazeb v ekonomice, což uvádí Česká národní banka (2013). Tyto operace jsou prováděny formou repo operací, které jsou prováděny obchodováním na finančním trhu. Hlavním měnovým nástrojem jsou repo operace, které provádí centrální banka formou tendrů. Znamená to, že Česká národní banka přijímá od bank jejich přebytečnou likviditu a těm za to předává dohodnuté cenné papíry. Po uplynutí doby splatnosti, která je zpravidla 14denní, vrátí Česká národní banka poskytnuté prostředky dané bance a ta zase navrátí zapůjčené cenné papíry. Klíčovou úrokovou sazbou je pak dvoutýdenní repo sazba (2T repo sazba). Ta slouží jako maximum, které mohou banky za tuto operaci získat. Doplnkem k měnovým nástrojům je tříměsíční repo tendr, ve kterém přijímá centrální banka likviditu na tři měsíce. Tento nástroj probíhá stejně jako hlavní repo operace, avšak tříměsíční repo sazba není sazba České národní banky, ale jen sazbou finančního trhu. Od roku 2001 se tento nástroj již nevyužívá. Dalším nástrojem je jemné ladění, ten zahrnuje devizové operace a operace s cennými papíry. Tento nástroj je využíván zejména při krátkodobých výkyvech v likviditě na trhu, pokud je tím ohrožena stabilita při vývoji úrokových sazeb. V praxi se využívají jen ve výjimečných případech.

Automatické facility se podle České národní banky (2013) využívají k poskytnutí nebo uložení likvidity přes noc. Tato možnost je pro banky téměř permanentní, a proto jejich úrokové sazby vytváří koridor, kde se nacházejí krátkodobé sazby na peněžním trhu a rovněž dvoutýdenní repo sazba. U úlozek u České národní banky přes noc je používána diskontní sazba, která je zpravidla dolní mezí krátkodobých úrokových sazeb. Naopak u výpůjček od České národní banky se využívá lombardní sazba a ta je horní mezí krátkodobých úrokových sazeb.

Povinné minimální rezervy jsou stanoveny, jak uvádí Česká národní banka (2013), pro všechny banky s bankovní licencí vydanou Českou národní bankou. Na svém účtu u centrální banky jsou pak povinny mít stanovený objem likvidních prostředků, tedy povinné minimální rezervy, které jsou dány procentní sazbou ze základny pro výpočet těchto rezerv. Od roku 2001 jsou základnou primární závazky té dané banky, což jsou především vklady od nebankovních subjektů a jejichž splatnost je vyšší než 2 roky. Uložené prostředky jsou od roku 2001 úročené 2T repo sazbou vyhlášovanou centrální bankou, kdy před rokem 2001 úročeny nebyly. Povinné minimální rezervy mají nyní nízkou funkci jako měnověpolitický nástroj. Tyto rezervy mají významnou úlohu v tom, že

jsou polštářem pro plynulý chod mezibankovního platebního styku v Zúčtovacím centru České národní banky.

3.2.2 Další funkce České národní banky

Dalšími funkcemi české centrální banky, které Česká národní banka (2013) uvádí, jsou dohled a regulace bank, zajištění finanční stability, péče o platební styk a emisní činnost. Česká národní banka se jako většina centrálních bank angažuje i v dalších činnostech, kterými jsou například poskytování informací veřejnosti či reprezentování České republiky v zahraničí.

a) Dohled a regulace bank v České národní bance

Podle České národní banky (2013) je Česká centrální banka ze zákona orgánem, který vykonává dohled nad finančním trhem České republiky. Tuto funkci Česká národní banka provádí nad bankovním sektorem, kapitálovým trhem, pojišťovacími a penzijními fondy, družstevními záložnami, směnárnami a nad institucemi v oblasti platebního styku. Česká národní banka stanovuje pravidla, kterými chrání stabilitu českého finančního trhu. Tuto činnost provádí systematicky a reguluje, dohlíží a postihuje nedodržování daných pravidel.

Již za doby Státní banky československé, po bankovní reformě v roce 1990, jak uvádějí Kunert a Novotný (2008), byl bankovní dohled v Československu velmi propracovaný. Po svém vzniku v roce 1993 převzala Česká národní banka tento systém a ještě jej výrazně zpřísnila. Důvodem tohoto zpřísnění bylo zabránit zřízení podkapitalizovaných bank. Taktéž se postupně zostřovala pravidla obezřetného podnikání a jejich posuzování. V dohledu bank byly sledovány typy dlužníků a jejich položky byly posuzovány s vlastním kapitálem té dané banky. Ze začátku působení České národní banky byl útvar bankovního dohledu reorganizován a poté byl personálně posílen. Zdokonalily se také postupy při výkonu této funkce, například metody kontrol přímo v bankách. I přes přísné podmínky České národní banky došlo ke konci devadesátých let k potížím převážně malých bank, z důvodu nárůstu nesplacených úvěrů. Česká národní banka nastalou situaci řešila odnětím bankovních licencí, ale také zaváděním nucených správ. Po roce 2000, před vstupem do Evropské unie, musela Česká národní banka harmonizovat výkon funkce regulace a dohledu bank podle evropských standardů, patřila mezi ně bankovní legislativa, či pravidla obezřetného podnikání. Poté se centrální banka zaměřila ve své činnosti regulace a dohledu bank na standardizaci postupů se zahraničními centrálními bankami

při povolování činnosti bank, v dohledu na dálku a u kontrol přímo v bankách. Dohled se tak orientoval na systém řízení rizik a na řízení bank a jejich kontrolní systémy.

V roce 2006 se podle Kunerta a Novotného (2008) Česká národní banka stala vrchním dohlížejícím a jednotným regulátorem finančního trhu. Česká národní banka (2013) uvádí, že hlavním cílem v rámci funkce regulace a dohledu bank je zajistit stabilitu finančního systému v České republice. Tento cíl sleduje vždy a v rámci svěřených pravomocí stanovených právními předpisy. Přijatá opatření ve funkci regulace a dohledu bank jsou přijímány včas a jsou adekvátní situaci, na kterou reagují. Výkon této funkce je založen na systému vyhodnocování rizik a míry významnosti dohlížených institucí ve finančním systému země. Tento využívaný systém je označován jako systém hledící vpřed. Systém identifikuje podstatná rizika v činnosti institucí a kvantifikuje dopad na ně. Dále zachycuje systémová rizika při jednání účastníků na finančním trhu. Podle výsledků z tohoto systému je nastavena intenzita vykonávaného dohledu v jednotlivých oblastech finančního trhu i v jednotlivých institucích. Výkon regulace a dohledu bank se zaměřuje na dodržování stanovených povinností a pravidel zpravidla v oblasti obezřetnosti a odborné péče. Tato funkce je prováděna buď prostřednictvím dohledu na dálku, anebo kontrolou na místě. To, jak bude regulace a dohled proveden, volí Česká národní banka podle efektivnosti a podle konkrétního případu. Česká národní banka v rámci této činnosti vychází ze získaných informací, které pravidelně i mimořádně vyhodnocuje na základě analytických nástrojů. Specifickým analytickým nástrojem, který Česká národní banka využívá, jsou zátěžové testy bank a pojišťoven, či systém monitoringu transakcí uskutečňovaných na finančním trhu.

b) Zajištění finanční stability Českou národní bankou

I když je činnost zajištění stability i Českou národní bankou (2013) označována jako stěžejní cíl předchozí funkce regulace a dohledu bank, je ji v posledních letech prisuzována pozice jednoho z klíčových úkolů, jak České národní banky, tak i řady jiných mezinárodních i národních institucí. Pokud centrální banka odhalí zranitelná místa finančního systému v zemi a najde také jejich případné vazby na vývoj na finančních trzích a na celý ekonomický vývoj, může přispět ke snížení rizik vyplývajících z těchto problémů a mohou také vést k vyšší odolnosti celého finančního systému vůči vnějším šokům. V této činnosti má Česká národní banka za cíl přispění k dosažení míry odolnosti systému, která bude vést ke snížení rizik vzniku finanční nestability v zemi. Mezi hlediska, která vedou ke splnění tohoto cíle, patří cenová stabilita, zdravý vývoj finančních institucí a spolupráce

s jinými národními a mezinárodními subjekty. Aby Česká národní banka dosáhla tohoto cíle, snaží se působit preventivně, podrobně informovat veřejnost o potenciálním riziku a činitelích, které mohou potenciálně ohrozit finanční stabilitu v Česku. Po roce 2008 zavedla Česká národní banka makroprudenční politiku, což byla reakce na celosvětovou ekonomickou krizi. Tato politika má mít výrazný vliv na udržení finanční stability země a má tím omezit systémová rizika v celém finančním sektoru jak v bankovních, tak v nebankovních institucích.

c) Platební styk a Česká národní banka

Česká národní banka (2013) uvádí, že podle zákona o České národní bance řídí platební styk a zúčtování bank, spořitelních a úvěrních družstev působících na českém území. Taktéž určuje způsob provádění platebního styku mezi těmito institucemi a také způsob zúčtování na jejich účtech u centrální banky. Česká národní banka pečuje o plynulý chod platebního styku v našem státě, dále se stará o hospodárnost platebního styku, má podíl při zajišťování jeho bezpečnosti, spolehlivosti a efektivnosti a je zajišťovatelem rozvoje platebních systému v zemi. V České republice zajišťuje Česká národní banka provoz mezibankovního platebního styku nazývaného CERTIS. Dále centrální banka vede účty a poskytuje služby platebního styku státním institucím a finančním institucím působícím v Česku. Co se týče jiných právnických osob, těm tyto služby poskytuje jen ve zcela výjimečných případech. Česká národní banka vede účty a poskytuje služby platebního styku svým zaměstnancům, ale jiným fyzickým osobám již tyto služby neposkytuje.

d) Emisní činnost České národní banky

Při výkonu emisní činnosti vychází Česká národní banka ze zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, v pozdějších zněních. Podle tohoto zákona má Česká národní banka výsadní právo při vydávání bankovek a mincí, a to i pamětních mincí. Tento zákon určil peněžní jednotku České republiky, tou je koruna česká a její zkratkou je Kč. Česká národní banka je správcem zásob bankovek a mincí a je organizátorem dodávek bankovek a mincí od výrobců podle požadavků peněžního oběhu. Dále sjednává tisk bankovek a ražbu mincí, dohlíží na ochranu a bezpečnost bankovek a mincí, které se ještě nedostaly do oběhu a dohlíží na úschovu a ničení tiskových desek, razidel a neplatných, vyřazených či poškozených bankovek a mincí. Podle tohoto zákona jsou bankovky a minci, které jsou platné a vydané centrální bankou, zákonnými platidly v té dané nominální hodnotě

při platbách uskutečňovaných na území České republiky. Pokud se jedná o mince pamětní, z drahých kovů či vyrobené ve zvláštním provedení pro sběratelské účely, ty mohou být nabízeny a prodávány za ceny odlišné od hodnoty nominální. Zákon také určuje, že Česká národní banka může prohlašovat za neplatné bankovky a mince, které vydala, a stáhnout je z oběhu. Tyto bankovky a mince nahrazuje výměnou za nově vydané bankovky a mince a tato výměna je prováděna nejméně 5 let, pokud není stanoveno jinak zvláštním zákonem. Po uplynutí období výměny se od množství peněz v oběhu odečte částka bankovek a mincí, které jsou prohlášeny za neplatné, ale nebyly předloženy k výměně. Tato částka je pak příjmem centrální banky. Pomocí vyhlášek stanovuje Česká národní banka nominální hodnoty bankovek a mincí, jejich rozměry, hmotnost, materiál a vzhled a další náležitosti daných bankovek a mincí, rozhoduje také těmito vyhláškami o jejich vydání do oběhu. Vyhláškami určuje Česká národní banka i ukončení platnosti bankovek a mincí. Určuje jimi, jakým způsobem budou probíhat jejich výměny za nové či jiné bankovky a mince a stanovuje jimi dobu výměny bankovek a mincí.

3.3 Emise peněz na českém území

Na českém území byly podle Vondry (2012) prvotními raženými penězi keltské stříbrné statéry a zlaté duhovky, které se podle archeologů datují do doby mezi 2. a 1. stoletím př. n. l. Prvními opravdu českými mincemi, které se na našem území razily, byly však teprve stříbrné denáry knížete Boleslava I. z 10. století. Denáry tvořily do 13. století základ peněžní soustavy na českém území a razily se na Pražském hradě a Vyšehradě, v Kouřimi a ve Starém Plzenci. Tehdejší mince jsou ale označovány jako velmi proměnlivé, a proto byl v té době také hojně využíván směnný obchod. České mincovnictví se zlepšilo až ražbou pražských grošů, které začal razit král Václav II. v Kutné Hoře. Stříbrné pražské groše měly velký věhlas a byly přijímány i v okolních zemích. První zlaté mince na českém území nechal vyrazit Jan Lucemburský ve 14. století a nesly název florény. Po nástupu Habsburků na český trůn se po změnách v 16. století stal hlavní měnou tolar, což byla velká stříbrná mince. V polovině 18. století byla na základě tereziánských reforem zavedena jednotná zlatková měna, která byla též nazývána jako měna konvenční. Jeden tolar měl pak hodnotu dvou zlatých. V té době se razily také zlaté mince, kterými byly dukáty. Ty byly známy jako specifické platidlo a nepočítaly se mezi platidla konvenční měny. První papírové peníze na českém území pak byly emitovány v roce 1762, což bylo více jak sto let poté, co došlo k prvotní emisi bankovek ve Švédsku

v roce 1661. Těmto papírovým penězům se brzy začalo říkat bankocetle. Emisní právo na tyto peníze měla výhradně Vídeňská městská banka a ta se tak víceméně stala cedulovou bankou. Poté co v roce 1811 vyhlásila rakouská monarchie bankrot, byla zavedena nová měna a to vídeňská měna. Mezi její platidla patřily papírové bankovky a měděné mince, ale základní jednotkou byl stále jeden zlatý. V roce 1816 byl odstraněn problém s emisním právem v monarchii, když byla založena státní banka pod názvem Privilegovaná rakouská národní banka a Vídeňská městská banka tak přišla o své emisní právo. Od roku 1857 byla v rakouské monarchii zavedena, po domluvě o měnové unii s Německými státy a Lichtenštejnskem, rakouská měna, která vydržela až do roku 1892. Základní jednotkou této měny byl rakouský zlatý. Na konci 19. století začíná v rakousko-uherské monarchii éra korunové měny. V roce 1892 byla zavedena nová měna a to rakousko-uherská koruna. Hodnota rakousko-uherské koruny byla stanovena ve zlatě. Velkou ránu utrpěla rakousko-uherská měna za první světové války a po skončení války došlo v českých zemích, ale i v ostatních zemích monarchie, k odstoupení od ní.

Po založení samostatného Československa, jak uvádí Vondra (2012), došlo na začátku roku 1919 k okolkování rakousko-uherských bankovek a začaly přípravy nové československé měny. I přesto, že v republice kolovaly názory upustit od názvu koruna, nová československá měna získala název česká koruna. K první emisi československých platidel došlo v dubnu 1919. Tyto peníze však nesly název státovky, neboť centrální banka ještě neexistovala a toto papírové platidlo tedy emitoval stát. První státovky neměly dobré ochranné prvky z důvodu rychlého provedení emise, a proto se brzy začaly z oběhu stahovat a byly nahrazovány již státovkami s lepšími ochrannými prvky, aby nedocházelo k jejich lehkému padělání. V době první republiky byly nejpádělanějšími penězi pětisetkoruna a pětitisícikoruna, když bylo do roku 1922 zachyceno 60 tisíc padělků těchto bankovek. První mince byly v samostatném Československu raženy od roku 1921, kdy se začaly razit haléře a od roku 1922 i kovové koruny. Prvorepubliková koruna byla považována za velmi pevnou měnu a na devizových trzích byla velmi ceněná, zásluhu na tom měla prováděná deflační politika a prováděné intervence. Po založení Národní banky Československé v roce 1926 došlo k emitování nových papírových platidel a to bankovek. Kunert a Novotný (2008) uvádějí, že Národní banka emitovala bankovky v jednotlivých sériích a od konce 20. let ve vlastní tiskárně. Emisi prováděla na strojích se špičkovou kvalitou a bankovky byly zpracovány na velmi vysoké umělecké úrovni. V té době také Národní banka razantně potírala penězokazectví. Podle Vondry (2012) od roku

1929 přešla česká koruna ze stříbrného standardu na zlatý, když 1 Kč se rovnala 0,04458 gramu ryzího zlata.

Zpočátku německé okupace v roce 1939 obíhaly podle Vondry (2012) na českém území dvě měny. Byly to říšská marka a protektorátní koruna. Nejprve neexistovalo v protektorátu vlastní oběživo, a tak obíhaly mince, bankovky a státopky československé měny. K obměně docházelo velmi pomalu. K emisi protektorátních bankovek docházelo prostřednictvím Národní banky pro Čechy a Moravu. Některá platidla emitoval také protektorát a šlo tak o státopky. Na konci druhé světové války byla hodnota koruny zhruba 1/12 hodnoty z přelomu let 1938 a 1939. Stejně jako celá země tak i měna byla v troskách a značně zdevastovaná a muselo dojít k jejich znovuvybudování.

Po skončení války bylo hlavním hospodářským úkolem, který uvádí Vondra (2012), obnovení československé měny. Zprvu obíhaly v zemi protektorátní platidla a oběživo Slovenského štátu, zároveň byly v oběhu také prvorepublikové bankovky a mince a peněžní poukázky Rudé armády. Exilová vláda v Londýně již v roce 1944 emitovala nové platidlo, byly jím státopky, které však po válce uvedla do oběhu až s měnovou reformou. K obnově československé měny došlo v listopadu 1945 zavedením československé koruny se zkratkou Kčs. Tehdy došlo i k ukončení platnosti protektorátních a slovenských platidel a sovětských peněžních poukázek a v oběhu se objevily dvě sady nových bankovek z londýnské emise a z emise státopek a bankovek vydaných již na českém území. Co se týče mincí, ty se začaly razit již v roce 1946, ale poslední protektorátní mince byly staženy z oběhu až na konci roku 1951. Od roku 1948 řídila veškerou emisi vláda a Ústřední výbor Komunistické strany, jak říkají Kunert a Novotný (2008). Vondra (2012) uvádí, že v roce 1953 byla provedena dlouho připravovaná měnová reforma, která bývá označována jako loupež století. Nové oběživo se razilo a tisklo s velkým předstihem v Sovětském svazu, aby se lidé v zemi nic nedozvěděli. Nové oběživo tvořily státopky, bankovky a haléřové mince z hliníku. Až v roce 1957 se začaly razit kovové koruny. Od provedení měnové reformy z roku 1953 docházelo k tisku nějaké nové bankovky každý rok a celkové oběživo v zemi stále rostlo. Jak uvádějí Kunert a Novotný (2008) kromě moskevské emise z roku 1953 nedošlo za dobu centrálního řízení v Československu k emisi jednotné série bankovek.

Po pádu komunistického režimu se v oběhu ponechali původní mince, to uvádí Vondra (2012). Novou raženou mincí byla jen kovová desetikoruna. Příprava nových federálních bankovek nedošla do svého konce, neboť došlo k rozdělení Československé federativní republiky a nová řada bankovek nikdy nevznikla. I přesto se některé návrhy

těchto bankovek do oběhu dostaly, protože vítěz soutěže na návrh bankovek Oldřich Kulháněk byl pověřen provést návrhy nových českých bankovek. V České republice vznikla nová česká měna 8. 2. 1993, když byla do oběhu puštěna nová dvousetkorunová bankovka. Ostatní bankovky byly okolkovány a jejich platnost definitivně skončila na konci srpna 1993. Tisk nových bankovek byl zajištěn v Státní tiskárně cenin Praha, ale také v zahraničí. První emise mincí byla zajištěna v kanadském Winnipegu, kde došlo k ražbě nových českých korunových mincí, a v německém Hamburku, kde se razily haléřové mince. Většina platidel z roku 1993 platí na našem území dodnes.

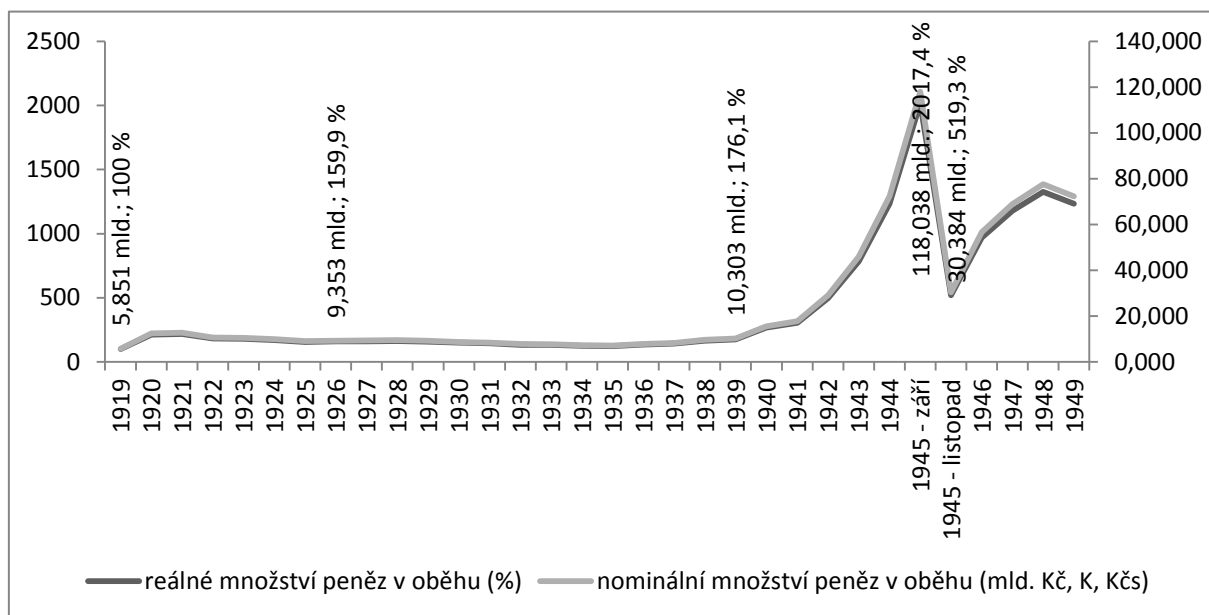
3.3.1 Vývoj oběhu peněz na českém území

Kunert a Novotný (2008) uvádějí, že v období působení Národní banky Československé v letech 1926–1939 bylo množství bankovek v oběhu mírně kolísavé. V roce 1926 bylo v oběhu přes 8 000 mil. Kč. V následujících dvou letech množství obíhaných bankovek mírně vzrostlo, ale poté, také z důvodu celosvětové hospodářské krize, která propukla v roce 1929, začala mírně klesat a mezi lety 1931 a 1932 poklesla peněžní zásoba o skoro 2 000 mil. Kč a pohybovala se něco málo nad 6 000 mil. Kč bankovek v oběhu. V dalších letech ještě zásoba mírně klesala a až od roku 1935 začala stoupat. V roce 1938 bylo v oběhu okolo 7 000 mil. Kč. V roce 1939, kdy se české země dostaly pod nadvládu Německa, peněžní zásoba začala mírně klesat.

Po osvobození Československa, jak uvádějí Kunert a Novotný (2008), v roce 1945 byla obnovena činnost Národní banky Československé a byla zavedena nová měna. V roce 1945 bylo v oběhu 24 232,5 mil. Kčs. Mezi lety 1946–1948 peněžní zásoba stoupla o necelých 50 000 mil. Kčs, na 71 996,6 mil. Kčs. V roce 1949 množství bankovek v oběhu mírně pokleslo na 66 626 mil. Kčs.

Kunert a Novotný (2008) říkají, že co se týče celkového oběživa, bylo v roce 1919 celkové oběživo na hodnotě 5 851 mil. Kč, což se v následujícím roce rapidně zvýšilo na 12 433 mil. Kč. Po roce 1921 byl vývoj celkového oběživa klesající. Mezi lety 1926–1928 celkové oběživo stoupalo, poté až do roku 1936 byl trend klesající, také z důvodu Velké hospodářské deprese. Od roku 1936 množství celkového oběživa stoupalo, ale v období druhé světové války, mezi lety 1939–1945, do reformy v roce 1945, jsou údaje zkreslené, z důvodu válečného hospodářství. V letech 1945–1949 byl vývoj celkového oběživo shodný s vývojem oběhu bankovek v zemi. Vývoj celkového oběživa od roku 1919 až do roku 1949 znázorňuje následující graf č. 3.1.

Graf č. 3.1 – vývoj celkového oběživa v letech 1919–1949 (v mil. Kč, K, Kčs; 1919=100)

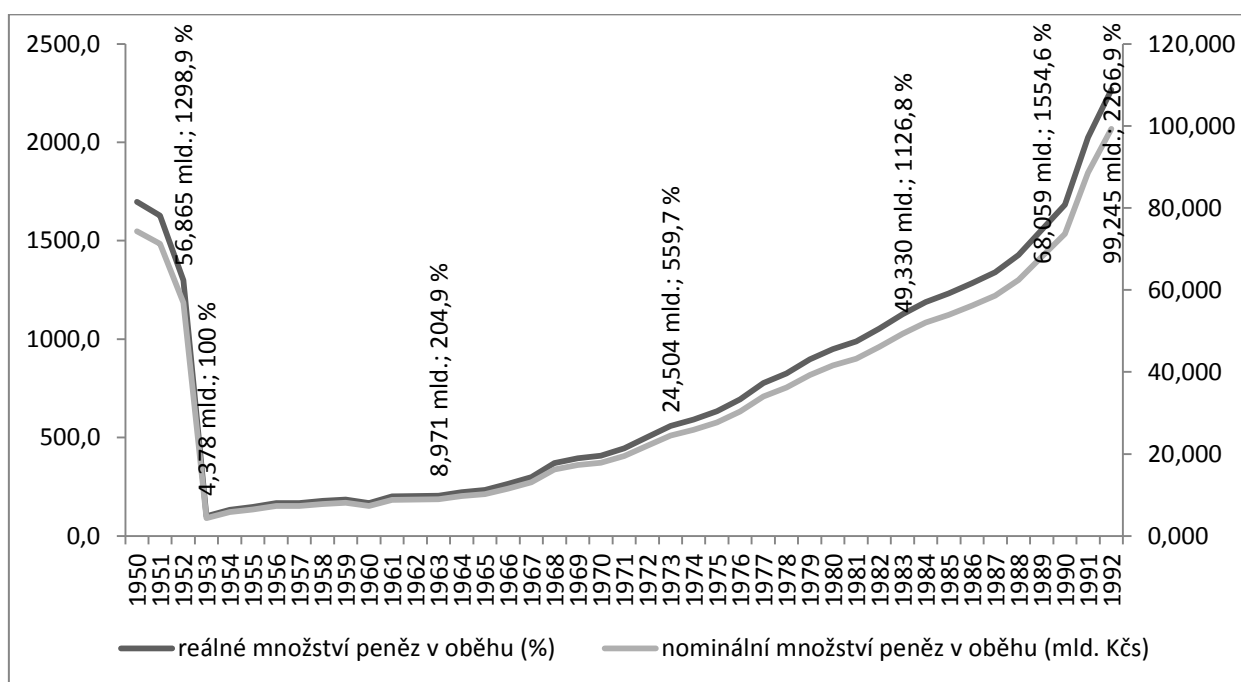

Zdroj: Kunert a Novotný (2008), vlastní zpracování.

Pozn.: Kč – česká koruna; K – protektorátní koruna; Kčs – československá koruna.

Od roku 1950, kdy plnila funkci cedulové banky Státní banka československá, uvádějí Kunert a Novotný (2008), že emisní činnost a tedy tisk bankovek a jejich oběh byl řízen plánovitě. Emisní politiku v tomto období nejvíce ovlivnila peněžní reforma z roku 1953, kdy bylo vydáno nové zákonné platidlo. Tímto krokem bylo porušeno právo centrální banky v oblasti emise peněz, neboť tato reforma byla čistě politicko-ekonomická a Státní banka prováděla jen její technické provedení, protože její příprava byla v rukou ministra financí a vrcholných orgánů komunistické strany. I přesto, že po roce 1953 měla mít centrální banka monopol na emisi peněz, o konečné emisi peněz se rozhodovalo v rámci ideových přesvědčení té doby. I proto nedošlo do roku 1989 k emisi jednotné série obíhaných bankovek. V období 1950–1992 byl sledován hlavně vývoj celkového oběživa v zemi. V letech 1950 a 1951 bylo oběživo nad 71 000 mil. Kčs. V roce 1952 poklesla hodnota celkového oběživa na 56 865 mil. Kčs. Rapidní pokles oběživa v zemi nastal v důsledku měnové reformy v roce 1953, kdy se hodnota oběživa snížila na hodnotu 4 378 mil. Kčs. Od tohoto roku byl vývoj celkového oběživa stále rostoucí, až na výjimky v letech 1957 a 1960, kdy nastal mírný pokles celkového oběživa. V roce 1989 bylo oběživo na hodnotě 68 059 mil. Kčs. Na konci roku 1992 byla hodnota oběživa 99 245 mil. Kčs. V následujícím grafu č. 3.2 je znázorněn vývoj celkového oběživa od roku 1950 do roku 1992.

Graf č. 3.2 – vývoj celkového oběživa mezi léty 1950 a 1992 (v mil. Kčs; 1953=100)

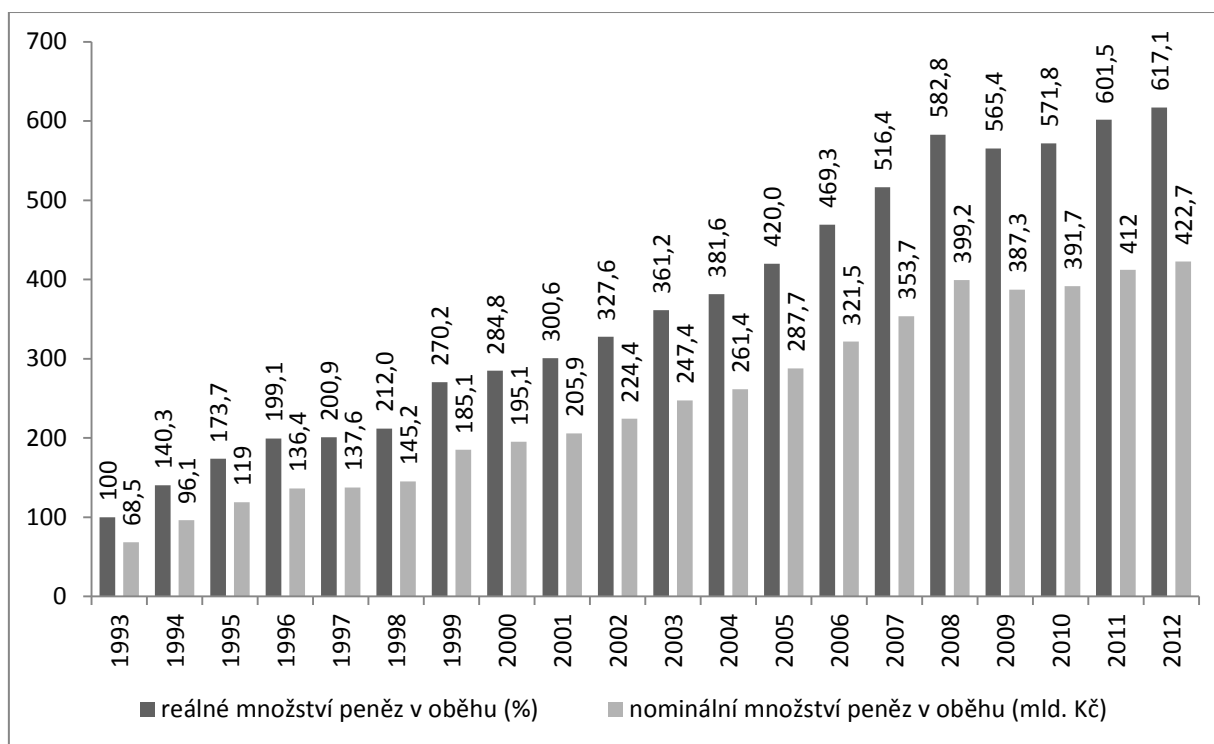
Zdroj: Kunert a Novotný (2008), vlastní zpracování. Pozn.: Kčs – československá koruna.

3.3.2 Současnost emise peněz v České republice

O peněžní oběh a emisi peněz se ve většině vyspělých zemí stará centrální banka, stejně tak je tomu u nás v České republice. Tuto činnost provádí Česká národní banka ze zákona, kterým je zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, v pozdějších zněních, a v rámci emise hotovostních peněz, tedy bankovek a mincí, je monopolním emitentem v zemi.

Podle České národní banky (2013) se od zavedení české měny výrazně zvýšilo množství hotovosti v oběhu. Ke konci roku 1993 bylo v oběhu 68,5 mld. Kč. Poté každý rok hodnota oběživa rostla. Na přelomu let 1994 a 1995 se hodnota oběživa v zemi dostala nad 100 mld. Kč. Mírné zastavení růstu nastalo mezi léty 1997 a 1999, kdy v české ekonomice probíhala recese a i peněžní oběh tím byl postižen. Již ke konci roku 1999 začala množství hotovosti v oběhu opět výrazně růst a tento trend zůstal až do současnosti. Na začátku nového tisíciletí v roce 2001 bylo oběživo v zemi na hodnotě 205,9 mld. Kč. V následujícím desetiletí rostla hodnota oběživa rychleji, než v tom předchozím, jelikož se v roce 2011 dostalo oběživo na výši nad 400 mld. Kč. Nad tuto hodnotu se množství hotovosti v oběhu dostalo i přes mírný pokles, který nastal v roce 2009 v důsledku celosvětové ekonomické krize. Poté množství oběživa opět rostlo. Vývoj množství oběživa od roku 1993 do roku 2012 je znázorněno v následujícím grafu č. 3.3.

Graf č. 3.3 – vývoj celkového oběživa mezi léty 1993 a 2012 (v mld. Kč; 1993=100)

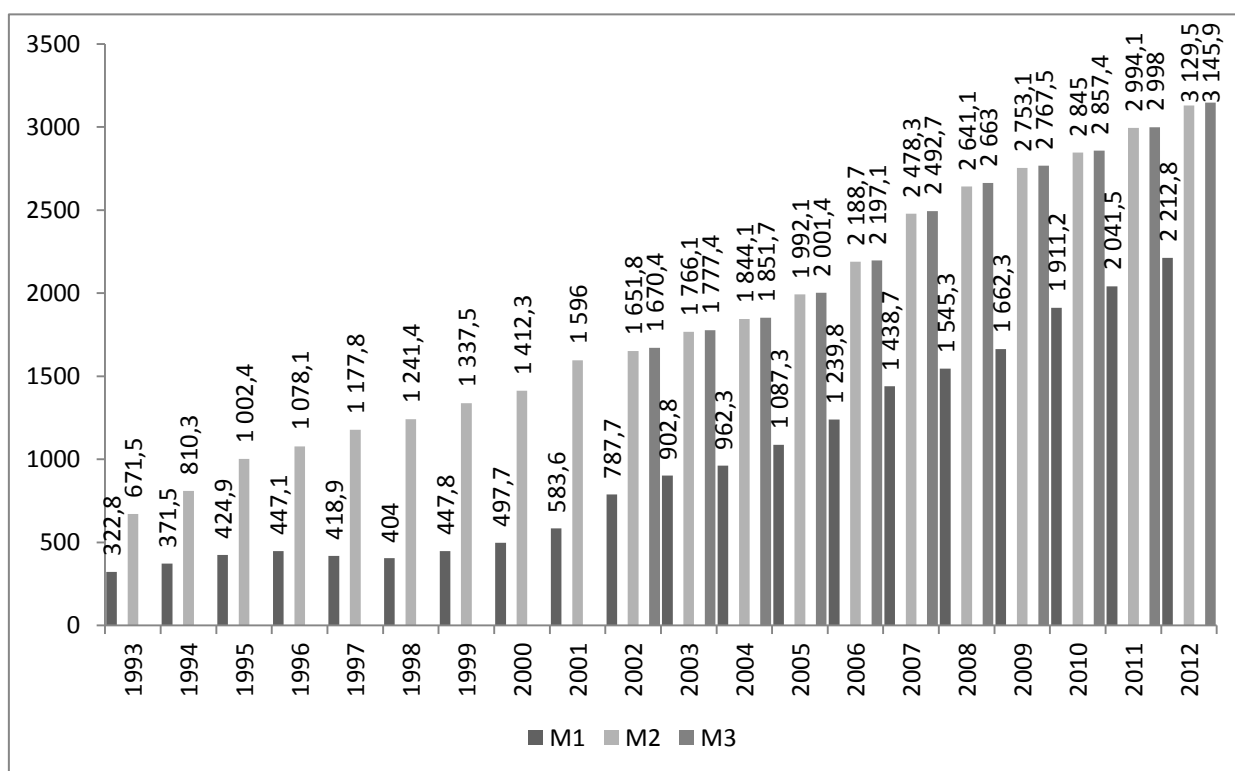

Zdroj: Česká národní banka (2013), vlastní zpracování. Pozn.: Kč – koruna česká.

Nejvíce se podle České národní banky (2013) emituje bankovka v nominální hodnotě 1 000 Kč, která se na celkovém množství bankovek v oběhu podílí zhruba 38 %. Dalšími emitovanými bankovky jsou nominály 100 Kč, 200 Kč, 500 Kč, 2 000 Kč a 5 000 Kč. Co se týče mincí, ty jsou raženy v nominálních hodnotách 1 Kč, 2 Kč, 5 Kč, 10 Kč, 20 Kč a 50 Kč. Haléře byly v průběhu posledních let úplně zrušeny.

Podle České národní banky (2013) jsou v České republice využívány měnové agregáty M1, který zahrnuje emitované oběživo a jednodenní vklady, M2 zahrnující agregát M1 a vklady s dohodnutou splatností do 2 let a vklady s výpovědní lhůtou do 3 měsíců a M3, který v sobě má obsažen agregát M2 a repo operace, akcie či podílové listy fondů peněžního trhu a emitované dluhové cenné papíry do 2 let. Agregát M3 je u nás používán až do roku 2002. Peněžní agregát M1 od roku 1993 mírně rostl, ale v roce 1998 zaznamenal pokles, kdy oproti roku 1997 klesla jeho výše o 14,9 mld. Od tohoto roku však jeho hodnota opět roste až do výše 2 212,8 mld. na konci roku 2012. Měnový agregát M2 od roku 1993 až do roku 2012 vždy rostl a to i přes pokles agregátu M1 v roce 1998 a to proto, že v tomto období se zvýšilo využívání termínovaných vkladů. Peněžní agregát M3 od svého zavedení v roce 2002 také zaznamenával rostoucí tendence, ale k růstu agregátu M2 přispíval jen mírnými přírůstky. V následujícím grafu č. 3.4 je nastíněn vývoj měnových agregátů v letech 1993 až 2012.

Graf č. 3.4 – vývoj měnových agregátů mezi léty 1993 a 2012 (v mld. Kč)

Zdroj: Česká národní banka (2013), vlastní zpracování.

Podle zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, v pozdějších zněních, spravuje Česká národní banka zásoby bankovek a mincí v oběhu, řídí jejich dodávku, obměnu, či stažení z oběhu, zajišťuje tisk bankovek a ražbu mincí, dbá na ochranu platidel a určuje jejich platnost. Česká národní banka také rozhoduje dle tohoto zákona o nominální hodnotě bankovek a mincí, o jejich vzhledu, rozměrech, ochranných prvcích a dalších náležitostech.

3.3.3 Padělání českých peněz

Česká národní banka (2013) rozděluje padělky na padělané peníze, pozměněné peníze a napodobeniny. Padělané peníze definuje jako reprodukce nebo kopie peněz, které jsou vyrobeny za účelem jejich udání do oběhu a to místo peněz pravých. Pozměněnými penězi jsou peníze, které byly jakkoli upraveny a to za účelem jejich udání do oběhu ve vyšší nominální hodnotě než jakou tyto peníze mají. Nejčastěji je toho docíleno graficky, kdy tato úprava změní označení hodnoty bankovky, či mechanicky u mincí, kdy touto úpravou jsou změněny technické parametry mince. Napodobeninami peněz jsou reprodukce či kopie peněz, které byly vyrobeny za účelem jiným, než je jejich udání

do oběhu jako peníze pravé. Jsou to kupříkladu divadelní a filmové rekvizity, učební pomůcky, apod.

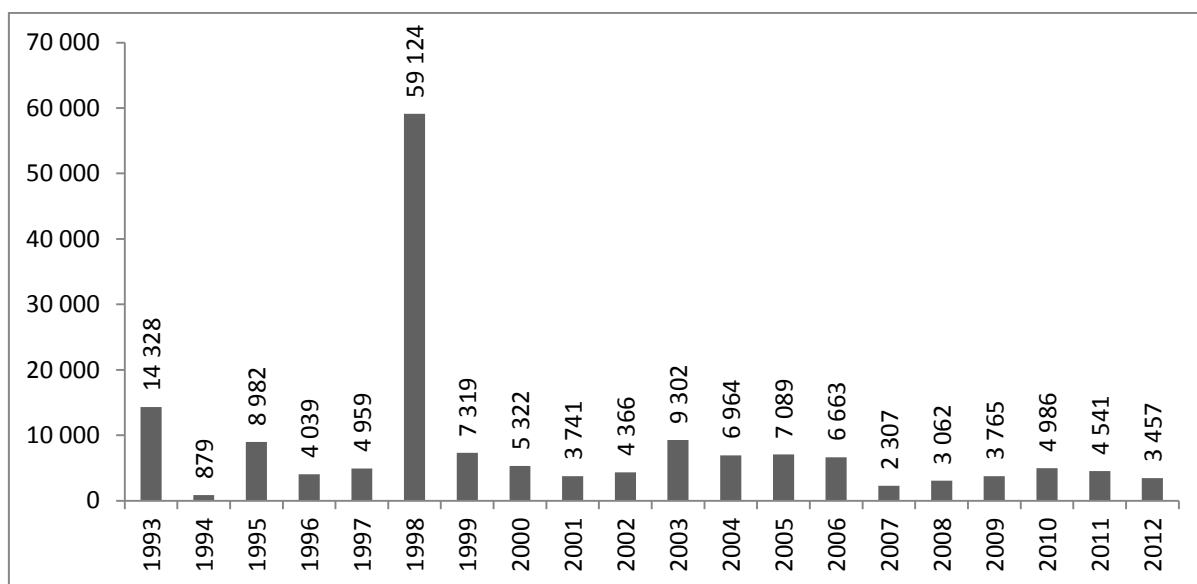
Důležitou ochranou všech bankovek proti padělatelství jsou jejich ochranné prvky. České bankovky se řadí mezi méně padělané platidla a jejich padělky nejsou tak povedené, jako tomu bývalo například za první republiky. Česká národní banka (2013) uvádí tyto ochranné prvky, jsou jimi charakteristický papír, který je vyráběn z bavlny, nebo kombinací bavlny a lnu, dalšími prvky jsou hlubotisk, vodoznak, ochranná vlákna, soutisková značka, mikrotext, opticky proměnlivá barva, skrytý obrazce, iridiscentní pruh a ochranný proužek. Ochranné prvky se liší podle nominálních hodnot bankovek. Pro zjištění pravosti lze použít jednoduchých kroků, kterými jsou vzetí bankovky do prstů, prohlédnutí a sklopení, čímž zjistíme, zda bankovka obsahuje veškeré dané ochranné prvky.

Problémem dnešní doby i v České republice při emisi peněz je padělání bankovek. Podle zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, v pozdějších zněních, patří padělání bankovek mezi trestné činy hospodářské. Dělí se na trestné činy proti měně a platebním prostředkům, které v sobě zahrnují padělání a pozměnění peněz, neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, udávání padělaných a pozměněných peněz, výroba a držení padělatelského náčiní, neoprávněná výroba peněz a ohrožování oběhu tuzemských peněz. U těchto činů je trestná i jejich příprava a výše trestů se liší podle daného trestného činu a podle jeho provedení, zpravidla se ale pohybují mezi 3 a 12 léty, u ohrožování oběhu tuzemských peněz jsou však tresty ve výši šesti měsíců nebo je uplatňován trest zákazu činnosti či propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Česká národní banka (2013) uvádí, že nejvíce padělanými penězi v České republice jsou bankovky v nominální hodnotě 500 Kč a 1 000 Kč, které se na množství padělaných bankovek podílí zhruba 60 %. Většina padělaných a pozměněných bankovek bývá vytištěna na inkoustových tiskárnách. Co se týče mincí, z těch bývá nejvíce padělaná 20 Kč. V roce 1993 bylo na území České republiky zadrženo 14 328 kusů padělaných a pozměněných bankovek a mincí. V následujícím roce výrazně tento počet poklesl jen na 879 zadržených padělaných a pozměněných kusů. Nejvíce padělků bylo zadrženo v roce 1998, kdy bylo v oběhu zachyceno 59 124 kusů. Tento vývoj byl zapříčiněn úspěšností policejních složek, které v roce 1998 byly velice úspěšné v zachycování padělků. V dalších letech počet padělaných či pozměněných platidel výrazně kolísá, když do roku 2001 výrazně klesal až na počet 3 741 kusů, poté v roce 2003 bylo zadrženo 9 302 kusů padělků a nejméně zachycených padělků bylo v roce 2007, bylo to 2 307 kusů. Po roce 2007 počty

padělků rostly, ale v roce 2011 klesla tato hodnota na 4 541 kusů, kdy oproti předchozímu roku poklesla o cca 400 kusů. Tento trend pokračoval i v roce 2012, kdy bylo zadrženo 3 457 padělků. Kromě let 1994, 1995, 1998 a 2006, kdy nejvíce padělků zadržela v oběhu policie, byly padělané a pozměněné platidla zachycena přímo v oběhu. Následující graf č. 3.5 znázorňuje vývoj zadržených padělaných a pozměněných českých bankovek na území České republiky mezi léty 1993 a 2011.

Graf č. 3.5 – vývoj zadržených padělků a pozměněných českých bankovek a mincí v České republice (v kusech)

Zdroj: Česká národní banka (2013), vlastní zpracování.

Při srovnání růstu celkového oběživa s počtem zadržených padělků, či pozměněných bankovek v oběhu je jasné, že vývoj oběživa z grafu č. 3.3 nemá vliv na vývoj počtu padělků z grafu č. 3.5. Vývoj oběživa s mírnými výkyvy se stále zvyšuje. Oproti tomu vývoj zachycených padělaných a pozměněných peněz je až na rok 1998, kdy bylo zadrženo 59 124 kusů padělků, více méně konstantní. Na vývoj oběživa více působí vlivy ekonomického cyklu. Kdežto na padělky tento vliv nepůsobí téměř vůbec. Počet padělaných a pozměněných peněz se na celkovém oběhu podílí zanedbatelným množstvím. Ale i přesto nelze problém padělání podceňovat a je nutné se mu věnovat.

3.4 Dílčí shrnutí

V první subkapitole je nastíněna historie centrálního bankovníctví na českém území. První centrální bankou na našem území byla Privilegovaná rakouská národní banka, která byla v Rakousku-Uhersku založena roku 1816. Tato cedulová banka plnila na českém

území svou funkci až do založení samostatné Československé republiky v roce 1918, kdy její činnosti převzal v roce 1919 Bankovní úřad ministerstva financí. V roce 1926 byla založena Národní banka Československá, která na sebe převzala veškeré funkce centrální banky, které do té doby vykonával Bankovní úřad, a působila na území Československa až do roku 1950, s přestávkou ve válečných letech. V roce 1950 ji nahradila Státní banka československá. Ta plnila veškeré pokyny centrální vlády a byla plně podrobena komunistickému režimu. Po Sametové revoluci v roce 1989 fungovala Státní banka československá dále až do rozdělení Československa na dva samostatné státy. V České republice byla založena Česká národní banka, která na našem území působí dodnes.

V druhé části této kapitoly je představena česká centrální banka, tedy Česká národní banka, která vykonává svou činnost cedulařského ústavu a monopolního emitenta v zemi od roku 1993. Česká národní vznikla na základě ústavního zákona a zákona o České národní bance, který ustanovil její povinnosti a činnosti. Zprvu byl hlavním cílem české centrální banky zabezpečování stability české měny, ten byl v roce 2000 změněn a novým cílem se stala péče o cenovou stabilitu. Česká národní banka rozhoduje o měnové politice a o vydávání bankovek a mincí, řídí peněžní oběh v zemi, stará se o platební styk a zúčtování bank, vykonává regulaci a dohled bank, pečuje o bezpečné fungování a rozvoj bankovního systému, poskytuje služby státu a veřejnému sektoru a vede účty státního rozpočtu. Nejvyšším řídicím orgánem české centrální banky je bankovní rada skládající se sedmi členů (guvernéra, dvou viceguvernérů a čtyř členů bankovní rady). Bankovní rada rozhoduje o měnové politice státu a o zásadních měnověpolitických opatřeních. Prováděna měnová politika České národní banky se dělí na dvě etapy a to na období let 1993–1997 a na období po roce 1998. V první etapě uskutečňovala centrální banka svou měnovou politiku prostřednictvím měnového transmisního mechanismu a zprostředkujícím kritériem byl měnový agregát M2. V druhé pak byl využíván režim cílování inflace, který nahradil režim cílování peněžní zásoby. V tomto režimu je stanovován inflační cíl, který je od roku 2010 určen ve výši 2 % a skutečná hodnota inflace se od cíle nesmí lišit o ± 1 %. Pro splnění svého hlavního cíle využívá centrální banka několika měnověpolitických nástrojů, kterými jsou operace na volném trhu, automatické facility, mimořádné facility a povinné minimální rezervy. V další funkci dohledu a regulace bank vykonává dohled nad finančním trhem České republiky a provádí ji nad bankami, kapitálovým trhem, pojišťovnami a penzijními fondy, důstojnostními záložnami, směnárnami a nad institucemi v oblasti platebního styku. V rámci této funkce jsou stanovovány centrální bankou pravidla na ochranu stability finančního trhu v Česku. Hlavním cílem je zajištění finanční stability,

které se v poslední době přisuzuje pozice jednoho z klíčových úkolů centrálních bank. V činnosti platebního styku řídí Česká národní banka platební styk a zúčtování bank, spořitelních a úvěrních družstev a určuje způsob provedení platebního styku a způsob zúčtování u centrální banky. V rámci emisní činnosti má česká centrální banka výsadní právo dané zákonem na vydávání bankovek a mincí a emisi peněz na českém území je také věnována třetí subkapitola.

V té je charakterizován vývoj ražby a tisku platidel, které se objevovaly na českém území, již od doby dva tisíce let před našim letopočtem, kdy zde razily mince Keltové. Avšak prvními opravdu českými mincemi raženými na našem území byly stříbrné denáry knížete Boleslava I. z 10. století. Vývoj je nastíněn až po současnost, kdy je měnou česká koruna. V této subkapitole jsou také popsány vývoje množství bankovek v oběhu a hodnota celkového oběživa v zemi po vzniku samostatného Československa od roku 1919 až po konce společného československého státu v roce 1992. Zpočátku oba sledované vývoje výrazně kolísaly, ale po ustálení těchto výkyvu převážně množství bankovek i celkového oběživa rostly. Jedinou výraznou výjimkou jsou provedené měnové reformy, které tyto hodnoty hodně snížily, hlavně reforma z roku 1953. Poté už zpravidla docházelo k růstu a v roce 1992 byla hodnota celkového oběživa téměř na 100 mld. Kčs. Od zavedení české měny se množství hotovosti v oběhu výrazně zvýšilo. V roce 1993 byla hodnota oběživa okolo 63 mld. Kč a v roce 2011 již byla překročena hodnota 400 mld. Kč. Nejvíce emitovanou bankovkou je nyní bankovka v nominální hodnotě 1 000 Kč. Naopak nejvíce se padělají bankovky v nominálech 500 Kč a 1 000 Kč. Aby nedocházelo k padělání peněz, jsou využívány ochranné prvky. Jsou jimi charakteristický papír, který je vyráběn z bavlny, nebo kombinací bavlny a lnu, dalšími prvky jsou hlubotisk, vodoznak, ochranná vlákna, soutisková značka, mikrotext, opticky proměnlivá barva, skrytý obrazce, iridiscentní pruh a ochranný proužek. Padělání či pozměňování českých platidel je trestným činem hospodářským a je přísně trestáno. Při srovnání vývoje celkového oběhu a zachycených padělků je jasné, že nemají stejný trend vývoje a podíl padělků na celkovém množství peněz v oběhu je zanedbatelným.

4 Vybraná centrální banka a emise peněz

V třetí kapitole bude charakterizována vybraná centrální banka, kterou je Národní banka Slovenska. Důvodem je to, že po dlouhá desetiletí byla Česká republika a Slovenská republika jedním státem a před rokem 1918 součástí jedné monarchie. Budou popsány její funkce, které vykonává v rámci hospodářské politiky Slovenské republiky, a jsou jimi měnová politika, kterou od roku 2009 vykonává na základě společné měnové politiky eurozóny, dohled nad finančním trhem a emisní činnost. V jedné z částí kapitoly bude nastíněna emise peněz od roku 1993 do současnosti, kdy od roku 2009 je vykonávána Národní bankou Slovenska na základě předpisů Evropské centrální banky a vývoj falešných bankovek a mincí. Na závěr kapitoly budou vývoje peněžního oběhu a falešných peněz srovnán s vývoji v České republice.

4.1 Národní banka Slovenska

Slovenská centrální banka vznikla podle Národní banky Slovenska (2013) 1. 1. 1993 na základě zákona č. 566/1992 Sb., o Národní bance Slovenska a to po rozdělení České a Slovenské Federativní republiky, kdy stejně jako Česká národní banka navázala na činnost Státní banky československé. V rámci historického vývoje centrálního bankovníctví měla Slovenská republika převážně stejnou historii jako v České republice a to až na období druhé světové války, jak uvádí Revenda (2011), kdy po oddělení Slovenska 14. 3. 1939 vznikla na území Slovenského státu Slovenská národní banka a ta vykonávala činnost centrální banky až do znovu obnovení činnosti Národní banky Československé v roce 1945. Národní banka Slovenska (2013) uvádí, že podle zákona o Národní bance Slovenska je nezávislou centrální bankou Slovenské republiky. Zákon o Národní bance Slovenska stanovil hlavní úkol centrální banky, kterým je zabezpečení stability měny. Za účelem dosažení hlavního cíle určuje měnovou politiku, vydává bankovky a mince, řídí peněžní oběh, koordinuje platební styk a zúčtování bank a stará se o jejich plynulost a hospodárnost a vykonává dohled nad výkonem bank v zemi a stará se o bezpečné fungování bankovního systému. Tento zákon také určil, že centrální banka je povinna překládat půlroční zprávy o měnovém vývoji Národní radě Slovenské republiky a je taktéž povinna zveřejňovat informace o měnovém vývoji země a to nejméně jednou za tři měsíce. Národní banka Slovenska je zástupcem Slovenské republiky v mezinárodních měnových institucích. Nejvyšším řídícím orgánem Národní banky Slovenska je její Bankovní rada, kterou tvoří pět členů, jejichž funkční období je pětileté. V bankovní radě jsou guvernér,

dva viceguvernéři a dva členové bankovní rady. Guvernéra a viceguvernéry jmenuje a odvolává prezident na základě návrhu vlády Slovenské republiky, který je schvalován Národní radou Slovenské republiky. Dva ostatní členové bankovní rady jsou jmenováni a odvoláváni vládou a to na návrh guvernéra Národní banky Slovenska. Od roku 2010 je guvernérem Národní banka Slovenska Jozef Makúch. Na území Slovenské republiky má Národní banka Slovenska zřízeno své ústředí a pět expozitur.

Jak uvádí Národní banka Slovenska (2013) po vstupu Slovenské republiky do Evropské měnové unie a od zavedení eura ve Slovenské republice 1. 1. 2009 je Národní banka Slovenska součástí eurosystému, který tvoří systém centrálních bank eurozóny a to v rámci Evropského systému centrálních bank a to je zachyceno ve změně zákona o Národní bance Slovenska. Od roku 2000 je hlavním cílem Národní banky Slovenska udržování cenové stability a tento hlavní cíl ji zůstal i po vstupu do eurozóny. Aby tohoto cíle dosáhla, podílí se na společné měnové politice eurozóny určené Evropskou centrální bankou, vydává eurobankovky a euromince podle platných předpisů daných v eurozóně, podporuje plynulý chod platebních a zúčtovacích systémů, řídí, koordinuje a zabezpečuje peněžní oběh země a platební styk, pečuje o devizové rezervy země, disponuje s nimi a uskutečňuje devizové operace. Dále Národní banka Slovenska podle tohoto zákona přispívá k zabezpečení stability finančního systému a k bezpečnému a zdravému fungování finančního trhu, přičemž je vykonavatelem dohledu nad finančním trhem. Touto činností udržuje centrální banka důvěryhodnost finančního trhu, chrání tak klienty a zabezpečuje tak respektování pravidel hospodářské soutěže.

4.1.1 Měnová politika a dohled nad finančním trhem Národní banky Slovenska

Činnost měnové politiky lze podle Národní banky Slovenska (2013) na Slovensku rozdělit do tří etap a to na etapu výkonu nezávislé měnové politiky mezi léty 1993 a 1999, etapu harmonizace měnové politiky a jejích nástrojů s Evropskou centrální bankou mezi léty 2000 a 2008 a etapu vykonávání společné měnové politiky v rámci eurozóny po roce 2009.

Národní banka Slovenska (2013) udává, že ve výkonu měnové politiky od roku 1993, tedy v první etapě v rámci měnové politiky, navázala na měnovou politiku Státní banky československé v období let 1990–1992, která regulovala měnový vývoj prostřednictvím řízení peněžní zásoby, což znamenalo regulování měnového agregátu M2 měnovou bází. V tomto období bylo hlavním cílem Národní banky Slovenska dosažení stabilní měny a to prostřednictvím snižování míry inflace a udržení fixního směnného

kurzu, který sloužil jako nominální kotva pro vývoj inflace v zemi. Národní banka Slovenska využívala přímé i nepřímé nástroje měnové politiky. Byly jimi úvěrové limity, které sloužily jako administrativní forma řízení úvěrových aktivit bank působících ve Slovenské republice, dále operace na volném trhu, povinné minimální rezervy, diskontní a lombardní sazba, směnkové operace a funkce poslední instance. Na základě měnové odluky České republiky a Slovenské republiky došlo k výraznému poklesu devizových rezerv Slovenska a rostlo devalvační očekávání, to vše nakonec vedl k devalvaci měny. V roce 1995 došlo k zavedení konvertibility slovenské koruny na běžném účtu platební bilance. V období let 1996–1998 došlo na základě ekonomické krize k výrazným makroekonomickým nerovnováhám, což nakonec znamenalo pro Slovenskou republiku přechod z fixního devizového kurzu na plovoucí a do vstupu do ERM II v roce 2005 byl využíván řízený floating. V letech 1997 a 1998 se měnová politika Národní banky Slovenska zaměřila na podporu vnější stability měny a příznivému vývoji inflace. V roce 1999 byla měnová politika realizována nepřímými nástroji a to hlavně repo obchody pomocí repo tendrů, tedy aukční formou. Měnová politika byla v té době orientovaná na stabilizaci měnového prostředí tím, že centrální banka ovlivňovala cenovou stabilitu a zabraňovala cenovým nákazám z regulovaných cen.

V další etapě uvádí Národní banka Slovenska (2013), že výkon měnové politiky byl zaměřen na strategii implicitního inflačního cílování v letech 2000–2004 a na strategii inflačního cílování v podmínkách ERM II v letech 2005–2008. V roce 2000 přešla Národní banka Slovenska na kvalitativní řízení měnové politiky, na implicitní inflační cílování a zaměřila se na harmonizaci a postupnou konvergenci měnové politiky se standardy měnové politiky používané Evropskou centrální bankou. Využívala k tomu tržní nástroje k ovlivňování mezibankovního peněžního trhu a řídila měnovou politiku pomocí úrokových sazeb stanovovaných bankovní radou. Zaměření měnové politiky na vývoj inflace je zaneseno v novele zákona o Národní bance Slovenska, ve které byl hlavní cíl udržení měnové stability změněn na hlavní cíl udržení cenové stability. V roce 2003 vláda Slovenské republiky schválila vstup do eurozóny a zavázala se úspěšně realizovat reformy potřebné pro vstup a zavedení eura v letech 2008–2009. Po vstupu Slovenska do Evropské unie a po začlenění do Evropského systému centrálních bank se vláda Slovenské republiky usnesla, že zavede euro v roce 2009. Od roku 2005 se musela Národní banka Slovenska zaměřit na splnění maastrichtských kritérií a to inflačního a kurzového kritéria, proto je toto období označováno jako strategie inflačního cílování v podmínkách ERM II. Národní banka Slovenska stanovila inflační cíle, kterými měla splnit inflační konvergenční

kritérium, podmínkou jejich splnění byla koordinace měnové a fiskální politiky. V roce 2008 bylo Radou Evropské unie rozhodnuto, že Slovenská republika splňuje konvergenční kritéria a může se od ledna 2009 stát členem eurozóny. Poté byl stanoven neodvolatelný přepočítávací koeficient mezi slovenskou korunou a eurem a 1. 1. 2009 se Slovenská republika stala šestnáctou zemí eurozóny a Národní banka Slovenska se stala součástí Evropského systému centrálních bank a její měnová politika přešla pod společnou měnovou politiku Evropské unie.

Ve třetí etapě, uvádí Národní banka Slovenska (2013), je její úlohou podílet se na společné měnové politice Evropské centrální banky a z tohoto důvodu udržovat cenovou stabilitu eurozóny, která přispívá k tvorbě příznivého ekonomického prostředí a vytváří tak podmínky pro vyšší zaměstnanost a udržuje růst ekonomiky v střednědobém horizontě. Na území Slovenské republiky je eurosystém, který je monopolním dodavatelem měnové báze, zastoupen Národní bankou Slovenska. Ta tak stanovuje podmínky, za kterých si od ní banky půjčují peníze. Měnová politika Evropské centrální banky je založena na dvou pilířích, kterým dosahuje svůj hlavní cíl udržování cenové stability, těmi jsou měnová analýza a ekonomická analýza. Inflační cíl je stanoven na 2 %. Evropská centrální banka sleduje vývoj objemu peněz v ekonomice a to pomocí měnového agregátu M3, kterými jsou vklady a oběživo, a výhled makroekonomického vývoje a jeho vliv na inflaci, aby zajistila svůj cíl udržení cenové stability.

Další důležitou funkcí centrální banky, a to i Národní banky Slovenska, je *činnosť dohľadu nad finančným trhom*. Od roku 2006 podle Národní banky Slovenska (2013) je tato funkce vykonávána komplexně slovenskou centrální bankou, kdy na ni přešly veškeré funkce Úřadu pro finanční trh, a je tato činnost nazývána jako integrovaný dohled nad finančním trhem. Cílem této funkce je přispět k stabilitě celého finančního trhu a k bezpečnému a zdravému fungování finančního trhu, aby byla zaručena důvěryhodnost finančního trhu, aby byla zaručena ochrana klientů a byly respektovány pravidla hospodářské soutěže. Dohled vykonává nad bankami, pobočkami zahraničních bank, obchodníky s cennými papíry, zprostředkovateli služeb, burzami cenných papírů, správcovskými společnostmi, podílovými fondy, subjekty kolektivního investování, pojišťovnami, zajišťovnami, důchodovými správcovskými společnostmi, důchodovými fondy, doplňkovými důchodovými společnostmi a dalšími subjekty nacházejícími se na slovenském finančním trhu. Základními okruhy při výkonu integrovaného dohledu nad finančním trhem jsou dohled na místě a dohled na dálku, rozhoduje o věcech na dálku, jako jsou například rozhodovat o žádostech o udělení povolení výkonu, či rozhodovat

o ukládání sankcí. Národní banka Slovenska má v rámci činnosti dohledu nad finančním trhem přispívat k stabilitě a k celistvosti finančního trhu, k transparentnímu, bezpečnému a zdravému fungování finančního trhu, má se podílet na vytváření a posilování důvěryhodnosti finančního trhu, na vytváření přiměřeného stupně ochrany klientů, investorů, pojištěných osob a dalších a podílet se na tvorbě právně-regulačního rámce finančního trhu a to vydáváním všeobecně závazných právních předpisů. Cílem činnosti dohledu nad finančním trhem je dosáhnout toho, aby v subjektech finančního trhu byli způsobilí a vhodní majitelé a management, aby subjekty měly přiměřený kapitál či vlastní jmění v hodnotě podle příslušných zákonů a právních předpisů, aby subjekty finančního trhu postupovali obezřetně a v souladu se zákony a právními předpisy, a aby vzniklé problémy na finančním trhu byly rychle a účinně vyřešeny. Záměrem dohledu nad finančním trhem je zachovat přiměřenost požadavků, které jsou na subjekty podnikající na tomto trhu kladeny, podporovat a neomezovat konkurenci na finančním trhu a zajistit, aby nedocházelo na trhu k legalizaci příjmů z trestné činnosti a pocházející z financování terorizmu.

4.1.2 Emisní činnost Národní banky Slovenska

Emisní činnost vykonává, jak říká Národní banka Slovenska (2013), na základě zákona č. 566/1992 Sb., o Národní bance Slovenska, v pozdějších zněních, díky němu má také výhradní emisní právo na bankovky a mince Slovenské republiky a to i na pamětní mince. Podrobnosti, které souvisí s emisí peněz, ustanovuje centrální banka pomocí všeobecně závazných právních předpisů. Tento zákon určil jako měnovou jednotku Slovenské republiky Slovenskou korunu se zkratkou Sk. Tato měnová jednotka fungovala na Slovensku do 31. 12. 2008, hned následující den, tedy 1. 1. 2009, ji nahradila měnová jednotka Euro. Od tohoto roku došlo také ke změně v rámci činnosti emise bankovek a mincí. Národní banka Slovenska má na území Slovenské republiky výsadní právo vydávat eurobankovky a euromince, jako i pamětní euromince a to v souladu s osobitými předpisy eurozóny. V rámci emisní funkce řídí podle osobitých platných předpisů eurozóny ve Slovenské republice hotovostní peněžní oběh, zabezpečuje tisk bankovek a ražbu mincí, stará se o správu zásob bankovek a mincí, dohlíží na ochranu a bezpečnost peněz a peněžního oběhu, nahrazuje opotřebované bankovky a mince novými, dozírá na úschovu či ničení tiskových desek a razidel a zajišťuje ničení neplatných a vyřazených bankovek a mincí.

4.2 Emise peněz ve Slovenské republice

Do rozdělení Československé Federativní republiky k 1. 1. 1993 byla historie slovenské měny téměř totožná s historií měny české a to až na období druhé světové války, kdy v samostatném Slovenském státu obíhalo slovenské oběživo, jak uvádí Vondra (2012). Národní banka Slovenska (2013) uvádí, že první bankovkou v oběhu byla bankovka nominální hodnoty 50 Sk, která byla dána do oběhu 29. 8. 1993. Co se týče ostatních bankovek, ty byly emitovány v nominálních hodnotách 20 Sk, 100 Sk, 200 Sk, 500 Sk, 1 000 Sk a 5 000 Sk. Bankovky měly na lících stranách motivy, které charakterizují významné osobnosti slovenské historie, naopak na rubových stranách byly zobrazeny místa úzce související s danými významnými osobnostmi. V průběhu let byly na bankovkách provedeny designové úpravy, kterými byly hlavně úpravy barev, aby bankovky byly v oběhu lépe rozpoznatelné a rozlišitelné. Během dalších emisí se taktéž doplňovaly ochranné prvky a k lokalizovanému vodoznaku přibýly vysoce světlý vodoznak, iridiscentní povlak vytvářející stylizovaný obraz, opticky proměnlivá barva a metalická fólie. Výtvarným autorem bankovek všech nominálních hodnot je Jozef Bubák, který patří mezi slovenské akademické malíře. Emise bankovek byla provedena v Kanadě, ve Velké Británii, v Německu, v Rakousku, ve Francii a v Polsku. Slovenské mince byly od roku 2004 v oběhu v nominálních hodnotách 50 haléřů, 1 Sk, 2 Sk, 5 Sk a 10 Sk, která byla v roce 1993 první mincí danou do oběhu. Do roku 2004 byly také využívány 10 a 20 haléřové mince. Výtvarným autorem všech slovenských mincí byl Drahomír Zobek a mince byly raženy v Kremnické mincovně, jejíž historie sahá již do doby Rakousko-Uherské monarchie.

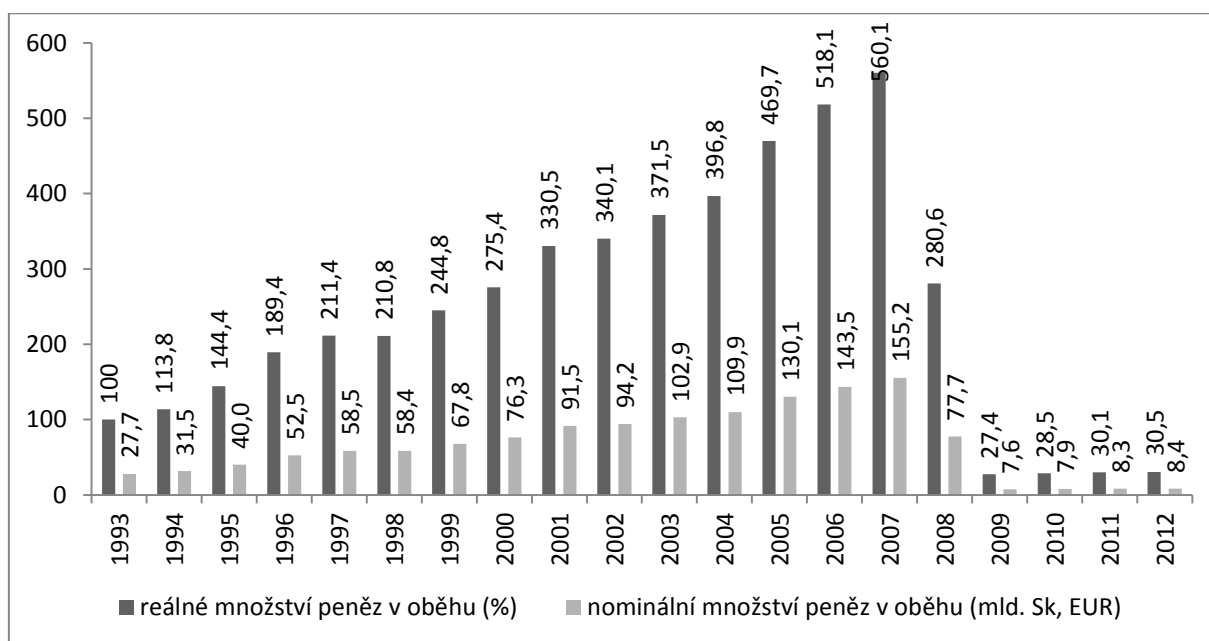
Od 1. 1. 2009 je Slovenská republika součástí eurozóny, jak uvádí Národní banka Slovenska (2013), a s tím bylo spojeno zavedení společné evropské měny Euro, se zkratkou € či EUR, ve Slovenské republice. Zavedení eura jako zákonného platidla je na Slovensku dáno zákonem č. 659/2008 Sb., v pozdějších zněních. Platnost slovenských bankovek a mincí skončila 16. 1. 2009 a od tohoto data je jediným zákonným platidlem v zemi Euro. Národní banka Slovenska je, jako zástupce Eurosystemu na území Slovenska, monopolním dodavatelem oběživa, bankovek a mincí, v zemi. Tyto eurové bankovky a mince vydává podle osobitých předpisů platných v eurozóně a je jediným a tedy monopolním emitentem bankovek a mincí na území Slovenské republiky. Dále se v emisní činnosti stará o oběživo v zemi, spravuje zásoby peněz a dozírá na jejich ochranu, bezpečnost a ničení. Mince eura jsou raženy v osmi nominálních hodnotách a to 1 cent,

2 centy, 5 centů, 10 centů, 20 centů, 50 centů, 1 € a 2 €. Bankovky eura jsou emitovány v sedmi nominálních hodnotách, kterými jsou 5 €, 10 €, 20 €, 50 €, 100 €, 200 € a 500 €.

4.2.1 Vývoj oběživa ve Slovenské republice

Podle Národní banky Slovenska (2013) byla hodnota celkového oběživa ve Slovenské republice ke konci roku 1993 27,699 mld. Sk. Poté v následujících letech, do roku 1997 hodnota oběživa stoupala, ale v roce 1998 mírně poklesla o zhruba 140 milionů. Po mírném poklesu z roku 1998 zapříčiněném probíhající ekonomickou krizí, již hodnota celkového oběživa v zemi rostla až na hodnotu 155,154 mld. Sk v roce 2007, kdy dosáhlo oběživo své nejvyšší hodnoty. V dalším roce však celkové oběživo kleslo o asi polovinu na hodnotu 77,714 mld. Sk, což bylo zapříčiněno přechodem Slovenska na novou měnu a to na společnou evropskou měnu euro. Od roku 2009 jsou již hodnoty oběživa uváděny podílem Národní banky Slovenska na oběživu vydaném Eurosystémem. V roce 2009 byl podíl Národní banky Slovenska na tomto oběživu 7,597 mld. EUR. Tento podíl v nadcházejících letech mírně stoupal a v roce 2012 měl tento podíl hodnotu 8,444 mld. EUR. Do roku konce roku 2008 byla nejvíce emitována 200 Sk bankovka. Naopak po vstupu do eurozóny v roce 2009 jsou nejvíce emitovanými bankovkami 50 a 20 eurové bankovky, jak uvádí Evropská centrální banka (2013). Vývoj celkového oběživa mezi léty 1993 až 2012 ve Slovenské republice znázorňuje graf č. 4.1.

Graf č. 4.1 – vývoj celkového oběživa v letech 1993–2012 (v mld. Sk, EUR; 1993=100)

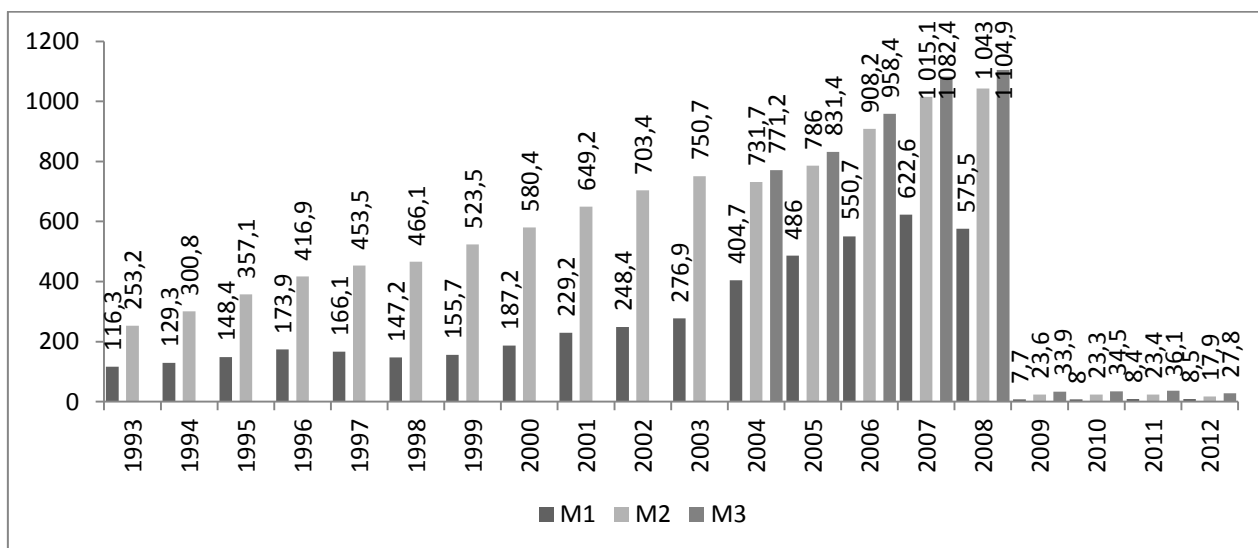

Zdroj: Národní banka Slovenska (2013), vlastní zpracování.

Pozn.: do roku 2008 Sk – Slovenská koruna, od roku 2009 EUR – Euro.

Podle Národní banky Slovenska (2013) jsou na Slovensku využívány měnové agregáty dané eurozónou, jelikož je Slovensko jejím členem. Tyto měnové agregáty se téměř neliší od těch, které jsou využívány v České republice. Měnový agregát M1 zahrnuje oběživo a vklady splatné na požádání, agregát M2 obsahuje agregát M1 a dále vklady a přijaté úvěry s dohodnutou splatností do 2 let a vklady s výpovědní lhůtou do 3 měsíců, a měnový agregát M3 má v sobě zahrnut agregát M2 a repo obchody, podílové listy podílových fondů peněžního trhu a vydané dluhové cenné papíry se splatností do 2 let. Agregát M3 je ve Slovenské republice využíván od roku 2004. Vývoj agregátu M1 byl v období let 1993–1996 rostoucí, poté jeho výše klesla na hodnotu 147,2 mld. Sk v roce 1998. Od tohoto roku výše agregátu M1 rostla až do roku 2007 a v následujícím roce 2008 klesl jeho výše na hodnotu 575,5 mld. Sk z důvodu snížení objemu oběživa v oběhu zapříčiněného přechodem na euro. Od roku 2009 do současnosti je podíl na agregátu M1 rostoucí. Měnový agregát M2 měl do roku 2003 rostoucí tendenci. V následujícím roce jeho hodnota mírně poklesla, ale poté opět nastoupil na stoupající vývoj a to až do roku 2008, i přes zmíněné snížení agregátu M1, z důvodu zvyšování počtu vkladů s delší splatností. V období let 2009–2011 byla hodnota podílu Slovenska na M2 téměř konstantní a v roce 2012 výrazně poklesla, což je zapříčiněno snižováním počtu ukládaných vkladů. Od zavedení peněžního agregátu M3 v roce 2004 byl jeho vývoj rostoucí a to i po vstupu Slovenské republiky do eurozóny, až na rok 2012, kdy se snížil z důvodu poklesu agregátu M2. Vývoj měnových agregátů v období 1993–2012 je v následujícím grafu č. 4.2.

Graf č. 4.2 – vývoj měnových agregátů mezi léty 1993 a 2012 (v mld. Sk, EUR)

Zdroj: Národní banka Slovenska (2013), vlastní zpracování. Pozn.: do roku 2008 – Slovenská koruna, od roku 2009 – Euro.

4.2.2 Padělání slovenských a eurových peněz

I ve Slovenské republice se centrální banka v rámci emisní činnosti potýká s problémem padělání peněz. Národní banka Slovenska (2013) uvádí, že podle zákona o Národní bance Slovenska, v pozdějších zněních, plní centrální banka Slovenské republiky funkce a úlohy národních center pro falzifikáty bankovek a mincí podle osobitých předpisů na ochranu proti falšování peněz. Centrální banka je povinna zaslat Evropské centrální bance každý nově objevený typ podezřelých a falešných eurobankovek. Národní banka Slovenska má pod oborem řízení peněžní hotovosti zřízeno Národní centrum falzifikátů, které zkoumá, ověřuje a uschovává falzifikáty eurobankovek a euromincí a ostatních měn zadržených na území státu. Národní centrum falzifikátů spolupracuje při analýzách zadržených padělků s Evropskou centrální bankou a s ostatními Národními centry falzifikátů, které jsou zřízeny pod centrálními bankami eurozóny. Národní centrum falzifikátů má také povinnost aktivně napomáhat policejním složkám, Interpolu, Evropské komisi a Europolu, což je ústřední orgán, který koordinuje ochranu eura.

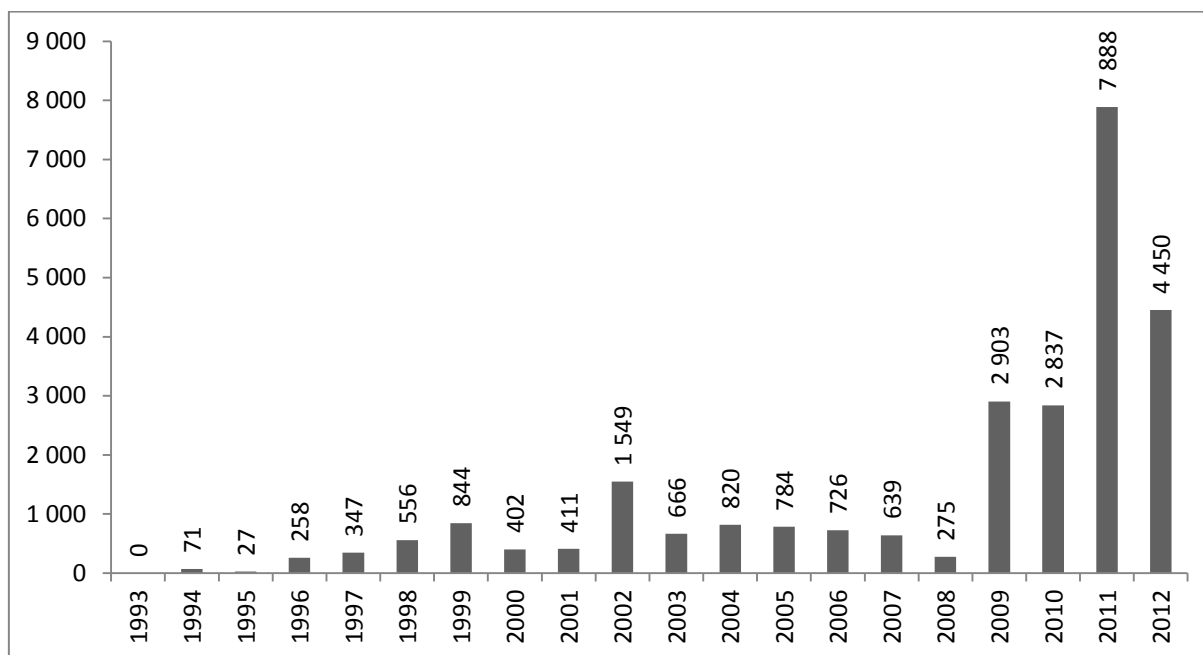
Eurobankovky a euromince patří podle Národní banky Slovenska (2013) k nejlépe chráněným měnám světa a obsahují nejmodernější ochranné prvky, které lze ověřit pohledem, hmatem či nakloněním a tedy bez použití speciálních přístrojů. Jak uvádí Evropská centrální banka (2013), hmatem se ověřuje vystupující tisk, který je vytvořen speciální technologií. Pohledem se na bankovce, která je dána proti zdroji světla, ověřuje vodoznak, ochranný proužek a soutisková značka, tyto ochranné prvky jsou na pravých bankovkách viditelné z obou stran bankovky. Nakloněním se pak kontroluje na lící straně proměnlivý hologram a na rubové straně pak na bankovkách 5 €, 10 € a 20 € zlatavý pruh a na bankovkách 50 €, 100 €, 200 € a 500 € opticky proměnlivá barva s číslem nominální hodnoty té dané bankovky. Další ochranné prvky lze zjistit lupou a to mikro tisk, který je viditelný na některých místech bankovek a tento tisk musí být ostrý a ne rozmazaný, a kontrolou pod ultrafialovým světlem se zkoumá zda bankovkový papír nesvítí, zda svítí červené, modré a zelené vlákna, která jsou zapuštěna v papíře, zda je vlajka Evropské unie zelená s oranžovými hvězdami, zda podpis prezidenta Evropské centrální banky je zelený a zda je na lící straně bankovky svítí velké hvězdy a malé kroužky a na rubové straně zda svítí žlutá mapa, most a číslo nominální hodnoty dané bankovky.

Národní banka Slovenska (2013) udává, že falšování peněz, distribuce falzifikátů a vědomá platba padělky je závažný trestný čin a podle zákona č. 300/2005 Sb., trestního

zákona, v pozdějších zněních, patří trestné činy proti měně a tedy padělání bankovek, stejně jako v České republice, i ve Slovenské republice mezi trestné činy hospodářské. Mezi trestné činy proti měně patří falšování, pozměňování a neoprávněná výroba peněz a cenných papírů, ale také kolkových známek, poštovních cenin, nálepek a poštovních známek, uvádění falešných, pozměněných a neoprávněně vyrobených peněz a cenných papírů, výroba a držba náčiní pro výrobu falzifikátů a ohrožování oběhu peněz. Trestné je u těchto činů přechovávání padělků, či padělatelského náčiní, ale i uvedení peněz do oběhu jako peníze pravé, nebo příprava jejich padělání. Výše trestů u trestních činů proti měně se ukládá podle typu trestného činu a dle jeho provedení. U činů falšování, pozměňování a neoprávněné výroby peněz a cenných papírů se tresty pohybují mezi 3 a 10 léty, u ostatních trestních činů se výše trestů pohybuje od 6 měsíců do 3 let.

Co se týče zadržených padělaných či pozměněných bankovek a mincí ve Slovenské republice, Národní banka Slovenska (2013) uvádí, že v roce 1993 nezadržela žádný falzifikát v peněžním oběhu. V následujícím roce bylo zachyceno 71 kusů padělků. V roce 1995 počet zadržených falešných peněz poklesl jen na pouhých 27 kusů a v dalším období let 1996–1998 tento počet stoupal na hodnotu 844 kusů. Na začátku nového tisíciletí v letech 2000 a 2001 poklesla hodnota zachycených padělaných či pozměněných peněz o více jak polovinu. V roce 2002 dosáhl počet falzifikátů Slovenské koruny hodnoty 1 549 kusů a v období samostatné slovenské měny dosáhl nejvyšší hodnoty. Tato hodnota byla hlavně zásluhou policejních složek Slovenské republiky. Do roku 2007 se počet padělků pohyboval zhruba na polovině hodnoty z roku 2002. V roce 2008, v posledním roce fungování slovenské koruny, bylo zachyceno 275 kusů padělků. Od roku 2009 již je ve Slovenské republice zákonnou měnou euro a počet padělaných a pozměněných peněz v oběhu se výrazně zvýšil. To je dáno tím, že euro je představováno jako silná a stabilní měna, která přitahuje pozornost padělatelů, stejně jako jiné světové měny. Nejčastěji pak bývají padělané mince nominální hodnoty 2 EUR a bankovky v nominální hodnotě 100 a 500 EUR. V letech 2009 a 2010 se počty zadržených falzifikátů pohybovaly na hodnotě necelých 3 000 kusů. Naopak v roce 2011 bylo zachyceno téměř 8 000 kusů padělků a to díky různým policejním akcím, které v tomto roce na slovenské území probíhaly. V roce 2012 počet padělaných či pozměněných peněz poklesl na hodnotu 4 450 kusů. Vývoj počtu zadržených falešných bankovek v období let 1993–2012 zachycuje následující graf č. 4.3.

Graf č. 4.3 – vývoj zadržených padělaných a pozměněných slovenských a eurových bankovek a mincí ve Slovenské republice (v kusech)

Zdroj: Národní banka Slovenska (2013), vlastní zpracování. Pozn.: do roku 2008 – Slovenská koruna, od roku 2009 – Euro.

Při srovnání vývoje celkového oběživa z grafu 4.1 a počtu zadržených falzifikátů z grafu 4.3 je vidět, že až na rok 2008, kdy poklesla hodnota jak celkového oběživa, tak počtu zachycených padělaných či pozměněných peněz, nemá vývoj celkového oběživa vliv na výši zadržených padělků. Celkové oběživo v zemi do roku 2007, až na mírný pokles v roce 1998 rostlo, poté výrazně pokleslo, již před přechodem na společnou evropskou měnu Euro a od roku 2009 podíl Národní banky Slovenska na oběživu emitovaném Eurosystémem mírně roste. Naopak počet zachycených padělaných a pozměněných bankovek a mincí téměř vůbec nepřesáhl v období fungování Slovenské koruny v letech 1993–2008 tisíc kusů a to až na rok 2002, kdy bylo zadrženo 1 549 falzifikátů. Raritou je, že v roce 1993 nebyl v oběhu zadržen ani jeden padělek slovenské měny. Změnou je, že od přechodu na společnou evropskou měnu se výrazně zvýšil počet zachycených padělaných a pozměněných peněz na území Slovenské republiky. To je dáno tím, že Euro je výrazně více paděláno než bývalá slovenská měna. Zatímco na vývoj oběživa měly vliv probíhající ekonomické cykly a přechod ze Slovenské koruny na Euro, na počty zachycených padělků měl vliv jen změna měny. I přesto je podíl falzifikátů na celkovém oběživu zanedbatelný, ale je nutné se věnovat boji proti padělatelství.

4.3 Komparace emisní činnosti vybraných centrálních bank

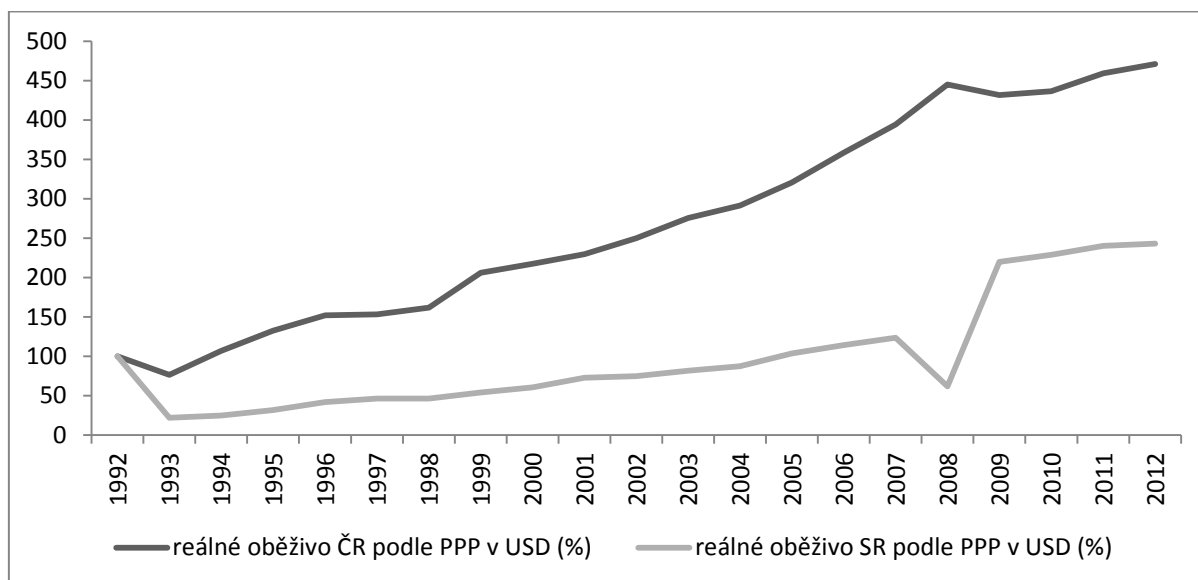
Česká a Slovenská republika měla po dlouhá léta stejný vývoj všech ekonomických indikátorů, což bylo dáno existencí společné republiky od roku 1918 a před tímto rokem soužitím v rámci jedné monarchie. I přes dlouhý život dvou národů v rámci jednoho státu došlo 1. ledna 1993 k jejich rozdělení a společnou měli už jen historii. Avšak až do vstupu obou zemí do Evropské unie, kdy od 1. května 2004 jsou součástí stejného evropského uskupení. I když se Česká a Slovenská republika rozdělila, byl vidět ze začátku 90. let podobný vývoj například v oblasti měnové politiky. Podle Česká národní banky (2013) a Národní banky Slovenska (2013) pokračovaly zpočátku centrální banky České republiky i Slovenské republiky v měnové politice, kterou nastolila jejich předchůdkyně Státní banka československá a jejich hlavními cíli bylo udržení stabilní měny a stabilní cenové hladiny. Centrální banky Česka a Slovenska svého hlavního cíle dosahovaly pomocí měnového transmisního mechanismu a jejich zprostředkujícím kritériem byl měnový agregát M2. Ve stejném období přešly obě země také z fixního devizového kurzu na řízený floating. Další vývoj měnové politiky se již rozchází. Česká národní banka přešla na režim cílování inflace již v roce 1998 a naopak Národní banka Slovenska až v roce 2000. Po vstupu zemí do Evropské unie se Česká republika rozhodla zůstat u své měny a ponechala si tak prozatím Českou korunu, ale Slovenská republika se vydala jiným směrem a začlenila se mezi státy eurozóny a její měnou se tak stalo místo Slovenské koruny Euro.

4.3.1 Srovnání vývoje měnového agregátu M0 České a Slovenské republiky

Při srovnání vývoje celkového oběživa, který je představován měnovým agregátem M0, což je nejlikvidnější část peněz v ekonomice a emisní činnost je jednou ze základních charakteristik centrálních bank, je vidět, že obě země měly po roce 1992, kdy se státy rozdělily, trochu rozdílný trend vývoje. Obou zemím oběživo v roce 1993 kleslo a to z důvodu rozdělení měny a dvou států. Tím došlo také ke snížení celkového oběživa v České i Slovenské republice. Poté obě oběživa rostla, ale každému státu jinými trendy. V České republice byl růst rychlejší než ve Slovenské republice. České oběživo v letech 1997 a 1998 mírně stagnovalo a slovenské oběživo zase ve stejném období mírně pokleslo. Poté české celkové oběživo rostlo opět rychleji než to slovenské. V roce 2008 slovenské celkové oběživo výrazně kleslo, což zapříčinil přechod Slovenské republiky na společnou evropskou měnu Euro, a české celkové oběživo nadále rostlo. Rok 2009 znamenal pro české oběživo mírný pokles a to kvůli působení celosvětové ekonomické krize, ale poté

opět nastartovalo rostoucí trend. Co se týče podílu Slovenské republiky na celkovém oběživu vydaném Eurosystemem od roku 2009, kdy vstoupila do eurozóny, ten mírně stoupá. V grafu č. 4.4 je znázorněno porovnání vývoje oběživa představovaným měnovým agregátem M0 obou zemí podle PPP v USD v období let 1992–2012.

Graf č. 4.4 – vývoje měnových agregátů M0 podle PPP v USD České a Slovenské republiky mezi léty 1992 a 2012 (v %; 1992=100)

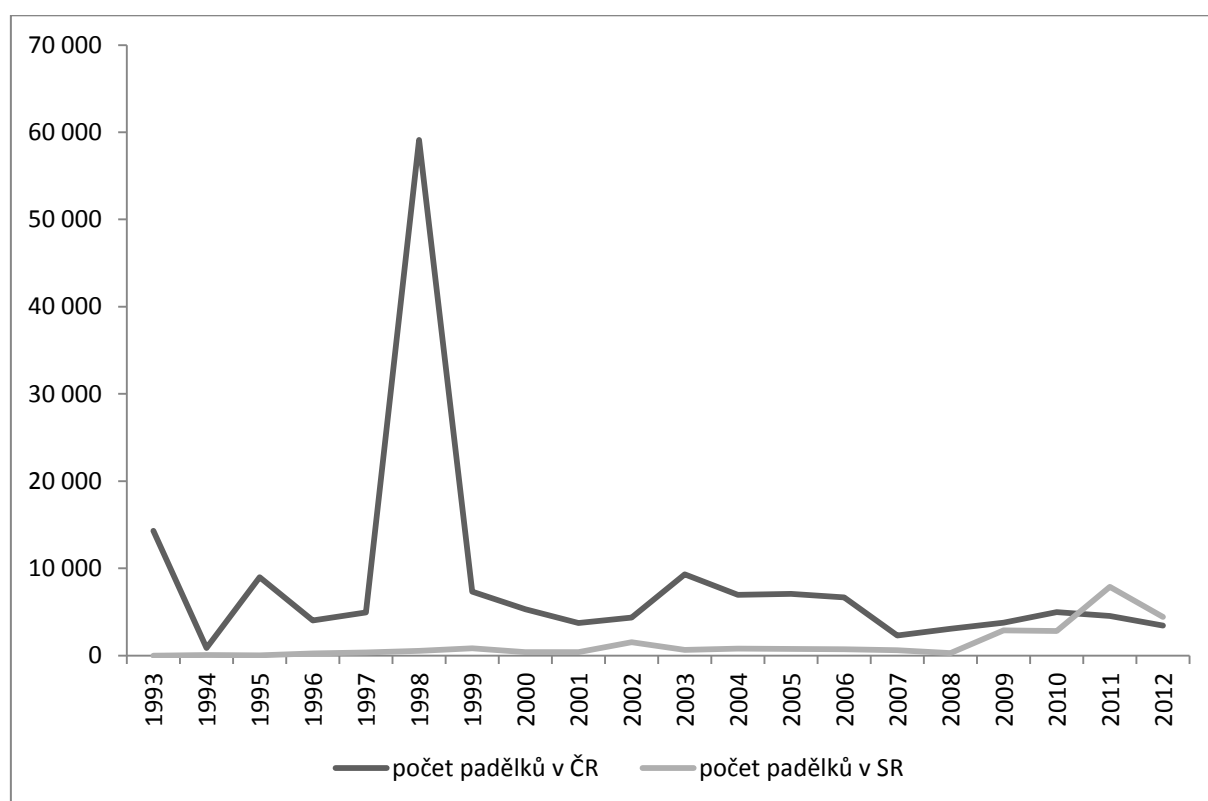
Zdroj: Česká národní banka (2013), Národní banka Slovenska (2013), OECD (2013), vlastní zpracování. Pozn.: PPP – parita kupní síly; USD – Americký dolar.

4.3.2 Srovnání vývoje zadržených padělaných a pozměněných peněz v České a Slovenské republice

Počet zadržených padělaných či pozměněných bankovek a mincí se v České a Slovenské republice výrazně liší. Rozdílný vývoj lze zaznamenat již v prvním roce fungování obou států. Zatímco v České republice bylo zachyceno přes 14 tisíc kusů padělků, ve Slovenské republice nebyl zadržen ani 1 kus padělaných či pozměněných bankovek a mincí. V dalším období se v České republice pohybovalo množství zachycených padělků v tisícových hodnotách a to až na rok 1994, kdy bylo zadrženo 879 kusů falzifikátů, naopak ve Slovenské republice se počty zachycených padělaných či pozměněných peněz nepřehouplo, až na rok 2002, přes množství tisíce padělků. V tomto roce byly ve Slovenské republice velmi úspěšné v zadržování falzifikátu policejní složky. Takto výrazný rozdíl v počtu padělaných a pozměněných bankovek a mincí zachycených v oběhu je dán spíše kvalitou používaných ochranných prvků a snadnou rozpoznatelností padělků od peněz pravých v České republice, než nižším počtem padělatelů a následně

nižším množstvím falzifikátů nalezených v oběhu ve Slovenské republice. To je také vidět na vývoji zadržených padělků po roce 2009, kdy se stalo Euro zákonným platidlem Slovenské republiky. Euro má velmi propracované a moderní ochranné prvky, které lze lehce rozpoznat i bez speciálních přístrojů a je tedy od roku 2009 ve slovenském oběhu zachyceno více padělků než doposud. Dokonce je od roku 2010 na slovenském území zadrženo více kusů padělaných či pozměněných bankovek a mincí než na území českém. Vývoj padělků a pozměněných peněz zachycených v oběhu České a Slovenské republiky v letech 1993–2012, z grafů č. 3.5 a č. 4.3, je nastíněn v následujícím grafu č. 4.5.

Graf č. 4.5 – vývoj zadržených padělaných a pozměněných peněz v České a Slovenské republice (v kusech)

Zdroj: Česká národní banka (2013), Národní banka Slovenska (2013), vlastní zpracování.

4.4 Dílčí shrnutí

V první subkapitole této kapitoly je představena Národní banka Slovenska, která se po rozdělení Státní banky československé v roce 1993 stala ve Slovenské republice vykonavatelem činností centrální banky a monopolním emitentem hotovostních peněz v zemi. Národní banka Slovenska byla založena na základě zákona č. 566/1992 Sb., o Národní bance Slovenska. V rámci historie byl vývoj centrálního bankovníctví

ve Slovenské republice téměř shodný s vývojem v České republice a to až na období druhé světové války, kdy na území Slovenského státu vykonávala funkci cedulového ústavu Slovenská národní banka. Hlavním úkolem slovenské centrální banky v oblasti měnové politiky bylo nejprve zabezpečování stability měny, to se ale v roce 2000 změnilo na hlavní cíl zabezpečování cenové stability. Od roku 2009 je Slovenská republika členem eurozóny a podílí se tak na společné měnové politice Eurosystemu, kterou určuje Evropská centrální banka. Dalšími jejími činnostmi je od vstupu do eurozóny vydávat eurové bankovky a mince podle platných předpisů, podporuje plynulý chod platebních a zúčtovacích systémů, řídí, koordinuje a zabezpečuje peněžní oběh země a platební styk, pečuje o devizové rezervy země, disponuje s nimi a uskutečňuje devizové operace a je vykonavatelem funkce dohledu nad finančním trhem. Výkon měnové politiky Národní bankou Slovenska lze rozdělit do tří etap a to na etapu výkonu nezávislé měnové politiky mezi léty 1993 a 1999, etapu harmonizace měnové politiky a jejích nástrojů s Evropskou centrální bankou mezi léty 2000 a 2008 a etapu vykonávání společné měnové politiky v rámci eurozóny po roce 2009. Činnost dohledu nad finančním trhem vykonává Národní banka Slovenska od roku 2006 komplexně, kdy na ni přešly veškeré funkce Úřadu pro finanční trh. Cílem dohledu je přispět k stabilitě celého finančního trhu a k jeho zdravému a bezpečnému fungování. V rámci emisní činnosti měla do roku 2008 Národní banka Slovenska výhradní právo na emisi bankovek a mincí Slovenské koruny, to se změnilo přijetím společné evropské měny Eura. Od roku 2009 má tak výsadní právo emitovat eurobankovky a euromince na území Slovenské republiky. Funkci emise peněz je věnována další část této kapitoly.

V té je popsána emisní činnost Národní banky Slovenska, která v rámci ní řídí hotovostní peněžní oběh ve Slovenské republice a to na základě osobitých a platných předpisů eurozóny, zabezpečuje tisk bankovek a ražbu mincí, stará se o správu zásob bankovek a mincí, dohlíží na ochranu a bezpečnost peněžního oběhu a peněz, nahrazuje opotřebované peníze novými, dozírá na úschovu a ničení tiskových desek a razidel a zajišťuje likvidaci neplatných či vyřazených peněz. Stejně činnosti vykonávala slovenská centrální banka i před přijetím Eura v roce 2009 za doby Slovenské koruny. Ve vývoji celkového oběživa na Slovensku nebyl v období let 1993–2007 výrazný výkyv, mírný pokles byl zaznamenán jen v roce 1998. Hodnota celkového oběživa se snížila o skoro polovinu v roce 2008, kdy se Slovensko chystalo na přijetí nové měny. Od roku 2009 je podíl Národní banky Slovenska na oběživu vydaném Eurosystemem rostoucí. Od vstupu do eurozóny jsou nejvíce emitovanými bankovkami nominály 50 € a 20 €. Naopak nejvíce

se padělají bankovky nominální hodnoty 100 € a 500 €. Falšování peněz, distribuce falzifikátů a vědomá platba padělky je závažný trestný čin hospodářský a trestné činy proti měně jsou přísně trestány. Při srovnání vývoje celkového oběživa a zadržených falzifikátů byl do roku 2008 podíl zachycených padělků velmi nízký a zanedbatelný na celkovém oběživu, avšak od roku 2009 je možné vidět, že díky přechodu na Euro a s lepšími a modernějšími ochrannými prvky se tento podíl zvýšil, ale i přesto dosahuje nízkých hodnot.

Ve třetí subkapitole jsou srovnány vývoje celkového oběživa, které představují měnové agregáty M0, České a Slovenské republiky a výše zadržených padělaných a pozměněných bankovek a mincí v České a Slovenské republice. Obou zemím od roku 1993 celkové oběživo rostlo, avšak české mnohem rychleji než to slovenské. Po mírné stagnaci českého oběživa a malém snížení slovenského oběživa v období let 1997 a 1998 hodnoty obou zemí nastartovaly opět rostoucí tendenci a české celkové oběživo rostlo znovu rychleji než slovenské. Tento trend narušil přechod Slovenska na společnou evropskou měnu, ale od roku 2009 lze vidět, že obě hodnoty opět rostou. V padělaných a pozměněných bankovkách a mincích je možné vysledovat výrazné rozdíly v obou zemích. V České republice se počty zachycených padělků pohybovaly v tisícových hodnotách, naopak ve Slovenské republice až na rok 2002 nedosáhly ani počtu tisíc. Takto výrazné rozdíly do roku 2008 v počtu zachycených padělaných a pozměněných bankovek a mincí je dán spíše kvalitou používaných ochranných prvků a snadnou rozpoznatelností padělků od peněz pravých v České republice, než nižším počtem padělatelů a následně nižším množstvím falzifikátů nalezených v oběhu ve Slovenské republice. Obrat na Slovensku nastal po zavedení Eura, které má ochranné prvky na vysoké úrovni. To je vidět i na vývoji zadržených padělků po roce 2009, kdy v obou státech jsou zachyceny podobné hodnoty kusů padělků.

5 Závěr

Tato bakalářská práce byla zaměřena na centrální banky, které jsou vrcholnými představiteli monetární politiky a na jejich základní charakteristiku, na emisi hotovostních peněz. Vznik centrálních bank byl spojen právě s centralizací emise peněz, aby nebyl emisní systém tak roztříštěn. V současné době jsou centrální banky institucemi s emisním monopolem na hotovostní peníze, což znamená, že mají výsadní právo na emisi bankovek a mincí. S emisí peněz je spojena také měnová politika centrálních bank, díky níž je regulováno množství peněz v oběhu. Změny tohoto množství ovlivňují vývoj cenové hladiny a úrokové míry a podporují ekonomickou aktivitu a zaměstnanost. Nyní sice klesá podíl hotovostních peněz na celkovém množství oběživa a to z důvodu rozvoje bezhotovostních peněz. I přesto množství hotovostních peněz v oběhu roste a to proto, že peníze se tisknou jako bezhotovostní a až poté se přeměňují v peníze hotovostní.

Cílem bakalářské práce bylo prozkoumat, jak funguje emisní činnost ve vybraných centrálních bankách. Byly vybrány centrální banky České a Slovenské republiky pro svou dlouhou společnou historii. Obě země postupovaly v rámci emisní funkce téměř obdobně. Po rozpadu federace zavedly na začátku roku 1993 vlastní měnu a v rámci měnové politiky, která je s emisí spojena, neboť reguluje množství peněz v oběhu, postupovaly v 90. letech také téměř stejně. Emisní činnost zemí se změnila až vstupem Slovenské republiky do eurozóny, kdy se Národní banka Slovenska musí řídit platnými předpisy vydanými Eurosystemem pro tisk a ražbu peněz. Naopak v České republice ke kroku do eurozóny prozatím nedošlo, a tak se Česká národní banka nadále v rámci emise bankovek a mincí řídí svými vlastními předpisy. Přesto centrální banky obou zemí vychází v této činnosti ze zákona a mají výsadní právo při emisi bankovek a mincí na svém území. Dále obě centrální banky řídí peněžní oběh své země, zabezpečují tisk bankovek a ražbu mincí, jsou správcem zásob platidel a organizátorem jejich dodávek od výrobců podle požadavků peněžního oběhu, dohlíží na ochranu a bezpečnost peněz a peněžního oběhu, nahrazují opotřebované a neplatné bankovky a mince novými a dozírají na úschovu a ničení tiskových desek, razidel a neplatných, vyřazených či poškozených bankovek a mincí. Emisní činnost centrálních bank je také úzce spojena s ochrannou bankovek a mincí proti padělání a pozměňování a v obou zemích patří mezi závažný hospodářský trestný čin, který je přísně trestán. I přesto k falšování dochází, a proto jsou na bankovkách využívány moderní a lehce rozpoznatelné ochranné prvky, které je složité falšovat a jsou tak falzifikáty od pravých bankovek lehce k rozeznání.

První část práce byla zacílena na základní deskripci teoretických východisek monetární politiky. V rámci ní byl popsán vznik a vývoj centrálních bank, které začaly vznikat až v 17. století. Hlavním důvodem pro zakládání centrálních bank byla centralizace emise peněz. Od počátku svého vývoje prošly centrální banky mnohými změnami. Zprvu sloužily jako banky pro panovníka či vládu, ale postupem času získaly svou nezávislost, jak ji známe v dnešní podobě. Dále byly nastíněny funkce centrálních bank, kterými jsou měnová politika, což je hlavní a nejdůležitější činnost prováděná centrální bankou a jejím stěžejním cílem je udržení cenové stability, další funkcemi jsou devizová činnost, regulace a dohled bank, funkce banky bank a banky státu a emisní činnost. Té je věnován vlastní úsek první části a jsou v ní nastíněny peníze, jejich historie oběhu a emise. Emise peněz je jedním ze zprostředkujících cílů měnové politiky k dosažení cíle cenové stability, kterou ovlivňuje změna množství peněz v oběhu. Peníze jsou rozdělovány do měnových agregátů, které se liší stupněm likvidity peněz. V současnosti jsou využívány peníze hotovostní, které nejsou směnitelné za zlato ani jiné drahé kovy, a peníze bezhotovostní. Dnes již nedochází k přímé emisi peněz, protože peníze se tisknou jako bezhotovostní a až poté se přeměňují na peníze hotovostní. V závěrečném úseku je také zmíněn problém falšování peněz, který je úzce spojen s oběhem peněz.

Druhá část byla věnována České národní bance a jejímu výkonu emisní činnosti. Byla zde nastíněna historie centrálního bankovníctví na českém území, povinnosti a činnosti České národní banky, kterými jsou rozhodování o měnové politice a o vydávání bankovek a mincí, řízení peněžního oběhu v zemi, starost o platební styk a zúčtování bank, výkon regulace a dohledu bank, péče o bezpečné fungování a rozvoj bankovního systému, poskytování služeb státu a veřejnému sektoru a vést účty státního rozpočtu. V rámci emisní činnosti byl charakterizován vývoj ražby a tisku platidel, které se objevovaly na českém území, již od doby dva tisíce let před naším letopočtem až po současnost, a také vývoj množství peněz v oběhu a hodnota celkového oběživa v zemi po vzniku samostatného Československa od roku 1919 až do dnešní doby. Dále byl dán prostor nynější emisi peněz, měnovým agregátům České republiky a padělání či pozměňování bankovek a mincí. Na závěr druhé části došlo k srovnání vývoje celkového oběhu a zachycených padělků, který ukázal, že nemají stejný trend vývoje a podíl padělků na celkovém množství peněz v oběhu je zanedbatelným.

V třetí části byla představena vybraná centrální banka, kterou byla Národní banka Slovenska. Ta je monopolním emitentem hotovostních peněz ve Slovenské republice. Byly objasněny její vykonávané funkce, kterými jsou podílení se na společné měnové politice

Eurosystému, kterou určuje Evropská centrální banka, vydávání eurových bankovek a mincí, podpora plynulého chodu platebních a zúčtovacích systémů, řízení, koordinace a zabezpečování peněžního oběhu země a platebního styku, péče o devizové rezervy země a vykonává dohled nad finančním trhem. V třetí části byla také nastíněna emise peněz ve Slovenské republice, kterou zabezpečuje Národní banka Slovenska, dále vývoj oběživa v zemi a měnových agregátů a padělání či pozměňování slovenských a eurových peněz a byl také srovnán vývoj celkového oběživa a zadržených falzifikátů. Srovnání ukázalo, že do roku 2008 byl podíl zachycených padělků velmi nízký a zanedbatelný na celkovém oběživu, avšak od roku 2009 bylo možné vidět, že díky přechodu na Euro a s lepšími a modernějšími ochrannými prvky, se tento podíl zvýšil, ale i přesto dosahuje nízkých hodnot. Na závěr třetí části došlo k srovnání vývoje celkového oběživa, představovaného měnovým agregátem M0 České a Slovenské republiky a výše zadržených padělaných a pozměněných bankovek a mincí v České a Slovenské republice. V prvním případě šlo vidět, že sice obě země měly převážně rostoucí trend vývoje, avšak české oběživo rostlo výrazně rychleji než oběživo slovenské a i po přechodu Slovenské republiky na Euro lze zaznamenat stejné rozdíly vývoje jako před přijetím společné evropské měny. V případě padělání a pozměňování peněz bylo možné vysledovat výrazné rozdíly. V České republice se počty zachycených padělků pohybovaly v tisícových hodnotách, naopak ve Slovenské republice až na rok 2002 nedosáhly ani počtu tisíc. Takto výrazné rozdíly do roku 2008 v počtu zachycených padělaných a pozměněných bankovek a mincí je dán spíše kvalitou používaných ochranných prvků a snadnou rozpoznatelností padělků od peněz pravých v České republice, než nižším počtem padělatelů a následně nižším množstvím falzifikátů nalezených v oběhu ve Slovenské republice. Obrat na Slovensku nastal po zavedení Eura, které má ochranné prvky na vysoké úrovni. To je vidět i na vývoji zadržených padělků po roce 2009, kdy v obou státech jsou zachyceny podobné hodnoty kusů padělků.

Seznam použité literatury

CECCHETTI, Stephen G. and Kermit L. SCHOENHOLTZ, 2011. *Money, Banking and Financial Markets*. New York: McGraw–Hill Irwin. ISBN 978-0-07-122068-2.

ČERNOHORSKÝ, Jan, 2011. *Základy financí*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3669-3.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. *ČNB: Definice peněžních agregátů Eurozóny* [online]. ČNB [19. 1. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/menova_bankovni_stat/harmonizace_mbs/harmonizace_mbs_agregaty.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. *ČNB: Dohled nad finančním trhem* [online]. ČNB [7. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financi_trh/.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. *ČNB: Emise bankovek a mincí* [online]. ČNB [15. 10. 2012]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/platidla/pravni_predpisy/emise_bank_minci.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. *ČNB: Finanční stabilita* [online]. ČNB [7. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/financi_stabilita/.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. *ČNB: Harmonizované peněžní agregáty České republiky* [online]. ČNB [19. 1. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/menova_bankovni_stat/stat_mb_met/stat_mb_harmon_agregaty.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. *ČNB: Měnová politika* [online]. ČNB [7. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/uloha.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. *ČNB: Měnověpolitické nástroje* [online]. ČNB [7. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. *ČNB: Měnový přehled – pasiva* [online]. ČNB [14. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=12&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=1147&p_uka=1%2C2%2C3%2C4%2C7%2C8%2C11%2C14&p_strid=AACA&p_od=199301&p_do=201301&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. *ČNB: O ČNB* [online]. ČNB [19. 1. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. *ČNB: Oběživo* [online]. ČNB [14. 3. 2013]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=12&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=17401&p_uka=13&p_strid=AACBA&p_od=199212&p_do=201302&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. ČNB: *Organizační struktura* [online]. ČNB [19. 1. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/organizacni_struktura/.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. ČNB: *Padělaná a pozměněná platidla zadržovaná v oběhu a policií 1993–2012* [online]. ČNB [14. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/platidla/padelky/pad_zad_pol.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. ČNB: *Peníze – Padělky peněz v Česku* [online]. ČNB [3. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2008/cl_08_080226a.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. ČNB: *Platební styk* [online]. ČNB [7. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. ČNB: *Počty zadržovaných padělků v letech 1993–2012* [online]. ČNB [14. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/platidla/padelky/pad_celkem.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. ČNB: *Strategie dohledu* [online]. ČNB [7. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/strategie_dohledu.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. ČNB: *Výkon dohledu* [online]. ČNB [7. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2013. ČNB: *Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance* [online]. ČNB [15. 10. 2012]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=6~2F1993&part=&name=&rpp=15#seznam>.

EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA, 2013. ECB: *Další ochranné prvky* [online]. ECB [28. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.ecb.int/euro/banknotes/security/additional/html/index.en.html>.

EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA, 2013. ECB: *Ochranné prvky* [online]. ECB [28. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.ecb.int/euro/banknotes/security/html/index.en.html>.

FERGUSON, Niall, 2008. *The Ascent of Money. A Financial History of the World*. New York: Penguin Press. ISBN 978-15-942-0192-9.

JÍLEK, Josef, 2004. *Peníze a měnová politika*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 80-247-0769-1.

JUREČKA, Václav a kol., 2010. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3258-9.

KLIKOVÁ, Christiana a Igor KOTLÁN, 2006. *Hospodářská politika*. Ostrava: SOKRATES. ISBN 80-86572-37-4.

KOTLÁN, Viktor a kol., 1999. *Monetární politika*. Ostrava: VŠB-TUO. ISBN 80-7078-675-2.

KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ, 2008. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. Praha: Česká národní banka. ISBN 978-80-87225-06-6.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Bankovky* [online]. NBS [28. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/slovenska-mena/bankovky>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Bankovky a mince* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Dohled nad finančním trhem* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Eurové bankovky* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/eurove-bankovky>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Eurové mince* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/eurove-mince>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Falzifikáty* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/falzifikaty>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Falzifikáty – slovenská měna* [online]. NBS [28. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/slovenska-mena/falzifikaty/skk>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Harmonizovaná měnová a bankovní statistika* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/PUBLIK/MU/06_09.pdf.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Měnová a bankovní statistika* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/menova-a-bankova-statistika/menova-statistika-penaznych-financnych-institucii#M1-12NBS>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Měnová politika* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/menova-politika>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Měnová politika do roku 2009* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/menova-politika/menova-politika-nbs-do-roku-2009>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Měnová politika od roku 2009* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/menova-politika/menova-politika-ecb-od-roku-2009>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Měnový přehled 1999* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_MenovyPrehľad/MP/1999/mp1299.pdf.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Měnový přehled 2001* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_MenovyPrehľad/MP/2001/mp1201.pdf.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Měnový přehled 2002* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_MenovyPrehľad/MP/2002/mp1202.pdf.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Měnový přehled 2005* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_MenovyPrehľad/MP/2005/mp1205.pdf.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Měnový přehled 2008* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_MenovyPrehľad/MP/2008/mp0108.pdf.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Měnový přehled 2008* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_MenovyPrehľad/MP/2008/MP1208.PDF.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: O národnej banke* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/o-narodnej-banke>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Oběhové mince* [online]. NBS [28. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/slovenska-mena/obehove-mince>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Poslání a cíle dohledu nad finančním trhem* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/dohľad-nad-financnym-trhom/poslanie-a-hlavne-principy-cinnosti-dohladu-nad-financnym-trhom/vyhlasenie-narodnej-banky-slovenska-o-poslani-a-cieloch-dohladu-nad-financnym-trhom>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Správa o výskytu falzifikátů eurových platidel zadržaných v roce 2009* [online]. NBS [3. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/falzifikaty/spravy-o-vyskyte-falzifikatov-eurovych-platidiel/sprava-o-vyskyte-falzifikatov-eurovych-platidiel-zadrzanych-v-roku-2009>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Správa o výskytu falzifikátů eurových platidel zadržaných v roce 2010* [online]. NBS [3. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/falzifikaty/spravy-o-vyskyte-falzifikatov-eurovych-platidiel/sprava-o-vyskyte-falzifikatov-eurovych-platidiel-zadrzanych-v-roku-2010>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Správa o výskytu falzifikátů eurových platidel zadržaných v roce 2011* [online]. NBS [3. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/falzifikaty/spravy-o-vyskyte-falzifikatov-eurovych-platidiel/sprava-o-vyskyte-falzifikatov-eurovych-platidiel-zadrzanych-v-roku-2011>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Správa o výskytu falzifikátů eurových platidel zadržaných v roce 2012* [online]. NBS [3. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/falzifikaty/spravy-o-vyskyte-falzifikatov-eurovych-platidiel/sprava-o-vyskyte-falzifikatov-eurovych-platidiel-zadrzanych-v-roku-2012>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Vývoj obeživa* [online]. NBS [28. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/slovenska-mena/mesacny-vyvoj-obeziva-v-slovenskej-republike>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Vývoj peněžní zásoby v SR* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/PUBLIK/1998_Vyvoj%20penaznej%20zasoby%20v%20SR.pdf.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Základní informace* [online]. NBS [14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/o-narodnej-banke/zakladne-informacie>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2013. *NBS: Zákon č. 566/1992 Sb., o Národní bance Slovenska* [online]. NBS [3. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.zbierka.sk/sk/vyhľadavanie?filter_sent=1&_filter_predpis_aspi_id=&q=z%C3%A1kon+o+n%C3%A1rodnej+banke.

OECD, 2013. *OECD: Databáze parity kupní síly národních měn k US dolaru* [online]. OECD [11. 4. 2013]. Dostupné z: http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=SNA_TABLE4.

POLOUČEK, Stanislav et al., 2006. *Bankovníctví*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-462-7.

POLOUČEK, Stanislav et al., 2009. *Peníze, banky, finanční trhy*. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-152-9.

- REVENDA, Zbyněk, 2011. *Centrální bankovníctví*. Praha: Management Press. ISBN 978-80-7261-230-7.
- REVENDA, Zbyněk, 2010. *Peníze a zlato*. Praha: Management Press. ISBN 978-80-7261-214-7.
- RIEGEL, Karel, 2007. *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-1185-0.
- ŘEZÁBEK, Pavel, 2007. *Úloha centrální banky v měnové politice a peněžním oběhu* [online]. [7. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/rezabek_20070828_libinst.pdf.
- ŘEZÁBEK, Pavel, 2008. *Úloha ČNB při péči o peněžní oběh* [online]. [7. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/rezabek_20080321_bankovka_1000Kc.pdf.
- ŘEZÁBEK, Pavel, 2012. *Padělky 2011: Padělané a pozměněné bankovky a mince na území České republiky* [online]. [14. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/rezabek_20120227_tk_padelky.pdf.
- URBAN, Jan, 2011. *Teorie národního hospodářství*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. ISBN 978-80-7357-579-3.
- VENCOVSKÝ, František, 2001. *Měnová politika v české historii*. Praha: Česká národní banka. ISBN 80-238-7796-8.
- VENCOVSKÝ, František a Karel PŮLPÁN a kol., 2005. *Dějiny měnových teorií na českém území*. Praha: Vysoká škola ekonomická. ISBN 80-245-0992-X.
- VONDRA, Roman, 2012. *Peníze v moderních českých dějinách*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2130-4.
- Zákon č. 36/2009 Sb., trestní zákoník [online]. Národní rada SR [3. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.zbierka.sk/sk/vyhľadavanie?filter_sent=1&_filter_predpis_aspi_id=&q=trestn%C3%BD+z%C3%A1kon.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník [online]. Vláda ČR [15. 10. 2012]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040&fulltext=trestn~C3~AD~20z~C3~A1kon~C3~ADk&nr=&part=&name=&15rpp=#local-content>.

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečné, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu §12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 2.5.2013.....

Iveta Pokšková
.....
jméno a příjmení studenta